

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Bakalářská práce

2022

Václav Mejstřík

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Analýza vlivu mezinárodních ekonomických
vztahů na dodávky vakcín proti nemoci COVID-
19 do afrických států**

Bakalářská práce

Autor práce: Václav Mejstřík

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: RNDr. Jan Kofroň, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. 7. 2022

Václav Mejstřík

Reference

MEJSTRÍK, Václav. *Analýza vlivu mezinárodních ekonomických vztahů na dodávky vakcín proti nemoci COVID-19 do afrických států*. Praha, 2022. 61 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí bakalářské práce RNDr. Jan Kofroň, Ph.D.

Rozsah práce: 82 585 (včetně mezer)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá faktory ovlivňující distribuci vakcín proti COVID-19 do afrických států. Výzkum navazuje na současnou literaturu zabývající se ekonomickou a jinou penetrací států do Afriky. Konkrétně se práce věnuje pronikání Číny, Ruska, Spojených států amerických a členským státům Evropské unie společně s Velkou Británií. Širším cílem práce je poskytnout vhled do motivace států poskytující vakcíny. Jinými slovy, zda jsou vakcíny používány jako geopolitický prostředek pro získání vlivu. Jedná se o explorativně-quantitativní studii, využívající statistickou analýzu, konkrétně pak OLS regrese. Výzkum byl proveden metodou vícerozměrné regrese, kdy jednotlivé modely vznikly opakováním jednoduché regrese. Celkem bylo vytvořeno pět modelů, do kterých vstupuje celkem pět nezávislých proměnných. Nezávislými proměnnými jsou HDP per capita, import, export, skóre demokratického indexu a přítomnost diplomatických misí. Operacionalizací bylo vytvořeno pět závislých proměnných, které reprezentují celkem sedm druhů vakcín. Signifikantní efekt na dodávky vakcín se projevil pouze u proměnné pro demokratické skóre a HDP per capita, ale dokáže vysvětlit pouze variabilitu dodávek vakcín Oxford-AstraZeneca, Moderna, Johnson&Johnson, Sinovac a Sinopharm. Ostatní použité proměnné nemají žádný efekt na vysvětlení dodávek vakcín proti COVID-19 do Afriky. Zároveň, žádná z použitých vysvětlujících proměnných nevysvětluje distribuci vakcín Pfizer-BioNTech a Sputnik V.

Abstract

This bachelor's thesis examines the factors influencing the distribution of COVID-19 vaccines to African countries. The research builds on current literature on the economic and other penetration of states into Africa. Specifically, the thesis examines the penetration of China, Russia, the United States of America, and European Union member states along with the United Kingdom. The broader aim of the thesis is to provide insight into the motivations of vaccine-providing states. In other words, whether vaccines are being used as a geopolitical tool to gain influence. This is an exploratory-quantitative study using statistical analysis, specifically OLS regressions. The research was carried out using a multivariate regression method, with each model created by repeating a simple regression. In total were created five models with five independent variables. The independent variables are GDP per capita, imports, exports, democracy index score and presence of diplomatic missions. The operationalization produced five dependent variables representing a total of seven types of vaccines. Only the variables for the

democratic index score and GDP per capita showed a significant effect on vaccine supply, but they can only explain the variability in vaccine supply for Oxford-AstraZeneca, Moderna, Johnson & Johnson, Sinovac and Sinopharm. The other variables we used, have no effect in explaining the supply of COVID-19 vaccines to Africa. At the same time, none of the explanatory variables we used, have explained the distribution of Pfizer-BioNTech and Sputnik V vaccines.

Klíčová slova

Afrika, COVID-19, vakcíny, geoeconomika

Keywords

Africa, vaccines, COVID-19, geoeconomics

Title

Analysis of the influence of international economic relations on the supply of vaccines against COVID-19 to African countries

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce RNDr. Janu Kofroňovi, Ph.D. za cenné rady, četné konzultace, vstřícný přístup a zajišťování asistence při procesu vzniku této práce. Velké díky patří mým kamarádům a rodinně, kteří mi pomohli s tvorbou práce a byli mi oporou při jejím psaní.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	1
ÚVOD.....	2
1 GEOPOLITICKÁ HRA O AFRIKU.....	4
1.1 Čína.....	5
1.1.1 Současné čínsko-africké vztahy	6
1.2 Rusko.....	8
1.2.1 Současné rusko-africké vztahy	9
1.3 Spojené státy americké	11
1.3.1 Současné americko-africké vztahy	12
1.4 Evropská unie a Velká Británie	14
1.4.1 Dopady brexitu na partnerství EU a VB s Afrikou	15
1.4.2 Současné EU-africké a VB-africké vztahy.....	16
2 AFRIKA A VAKCINACE	19
2.1 Vakcinace proti COVID-19	19
2.1.1 Druhy očkovacích látek	20
2.1.2 Přístup k vakcínám	21
3 METODOLOGIE.....	23
3.1 Regresní analýza.....	23
3.1.1 Konstruování regresních modelů	24
3.2 Operacionalizace	25
3.2.1 Limity dat a proměnných	27
4 VÝSLEDKY ZKOUMÁNÍ.....	29
4.1 Diskuze	36
ZÁVĚR.....	39
POUŽITÁ LITERATURA.....	41
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	52
PŘÍLOHY	53

SEZNAM ZKRATEK

AfCFTA	Africká kontinentální zóna volného obchodu (African Continental Free Trade Area)
AKT	Organizace Afrických, Karibských a Pacifických států
AU	Africká unie
CEPI	Koalice pro inovativní epidemickou připravenost (Coalition for Epidemic Preparedness Innovations)
EHS	Evropské hospodářské společenství
ERF	Evropský rozvojový fond
EU	Evropská unie
OSN	Organizace spojených národů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů (United Nations International Children's Emergency Fund)
USA	Spojené státy americké
VB	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

ÚVOD

Onemocnění COVID-19 způsobené koronavirem SARS-CoV-2 bylo poprvé zaznamenáno v prosinci 2019 v čínské provincii Wu-chan. V březnu následujícího roku bylo onemocnění prohlášeno za pandemii. Nový typ koronaviru zasáhl v různé podobě všechny státy světa. Proti onemocnění COVID-19 neexistuje efektivní léčba, a proto se vědecká obec zaměřila na vývoj vakcíny, neboť již v minulosti se podařilo jiné infekční nemoci vymýtit prostřednictvím očkování (CNN, 2022). Vývoj vakcín se stal světovou prioritou, do které bylo investováno velké množství finančních prostředků a vedl k posílení nadnárodní spolupráce. První očkovací látku se podařilo vyvinout a schválit do jednoho roku od objevení koronaviru SARS-CoV-2. V Evropské unii a Spojených státech amerických byla první vakcína schválena v prosinci 2020 (EUROPEAN COMMISSION, 2020). Jedná se historicky o nejrychleji vyvinutou a schválenou vakcínu. Doposud držela toto prvenství vakcína proti příušnicím, jejíž vývoj a schválení trval čtyři roky (SOLIS-MOREIRA, 2021).

Vakcinace proti COVID-19 výrazně snižuje riziko nákazy koronavirem a zvyšuje ochranu proti onemocnění. Světová zdravotnická organizace proto stanovila cíl, jehož naplnění by znamenalo 70% naočkovanosť světové populace (WHO, 2021). Problematiku s plněním cíle má drtivá většina afrických států. Nízká proočkovanosť proti COVID-19 v Africe má dva na sebe navázané důvody. Prvním důvodem je, že majorita afrických států nemá dostatečné množství finančních prostředků na nákup vakcín. Druhým důvodem je pomalá distribuce vakcín, která je zapříčiněna závislostí Afriky na solidaritě rozvinutých států.

Celosvětově bylo vyvinuto několik druhů vakcín proti COVID-19. Jen v Africe se očkuje osmi druhy očkovacích látek. Jedná se o dvě evropské vakcíny, dvě pocházejí z Číny a další dvě vznikly na území USA. Zbylé dva typy vakcín pochází z Indie a z Ruska. Nejvíce se očkuje vakcínami vyvinutými v Evropě, a naopak nejméně používanou je indická vakcína (AFRICA DATA HUB, 2022). S výjimkou ruské očkovací látky byly všechny zmíněné vakcíny schváleny Světovou zdravotnickou organizací a doporučeny k použití.

Do Afriky dlouhodobě pronikají různou intenzitou všechny světové mocnosti. Na africkém kontinentu se nachází 54 států, které procházejí rapidním vývojem. Z afrických států se stávají významní obchodní partneři, což je umocněno nerostným bohatstvím Afriky. Zároveň je zisk podpory afrických států klíčový na mezinárodním poli, neboť téměř třetinu členů OSN představují africké země. Tradičním partnerem afrických států jsou členské státy EU, které mají silné vazby na kontinent v důsledku evropské kolonizace. Dominantní pozici

v Africe zastávaly Spojené státy, ale americký vliv v současnosti slábne, v důsledku aktivit Číny. Společně s Čínou posiluje vliv na africkém kontinentu Rusko, které mimo jiné využívá historických vazeb na africké lídry z dob Sovětského svazu.

Cílem této bakalářské práce je prozkoumat ekonomické, diplomatické a demokratické vlivy na dodávky vakcín proti COVID-19 do afrických států. Jinými slovy, zda je možné vysvětlit distribuci vakcín na základě mezinárodního obchodu, diplomatického zastoupení a míry demokratičnosti politických systémů. Analyzovány byly vztahy afrických států se Spojenými státy americkými, Čínou, Ruskem, Velkou Británií a státy Evropské unie. Výzkumná otázka zní: *Existuje signifikantní vztah mezi mezinárodními ekonomickými vztahy a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19?* Otázka vychází z hypotézy tohoto znění: *Vyšší množství dodávek vakcín proti nemoci COVID-19 bude pocházet ze zemí, které jsou spolu hlouběji propojeny ekonomickými faktory.* K zodpovězení výzkumné otázky byla provedena explorativně-kvantitativní studie.

Využití vakcíny proti COVID-19 jakožto geopolitického prostředku nebylo doposud hlouběji prozkoumáno v české, ani světové literatuře. Práce má tak praktický i odborný přínos. V prvé řadě přináší nové poznatky o neprobádaném tématu. Přidanou hodnotou nese i dataset, na jehož základě bylo definováno několik proměnných vstupujících do analýzy. Právě dlouhodobý sběr dat dal vzniknout unikátnímu datasetu kombinujícímu desítky zdrojů.

Práce je strukturována do čtyř kapitol. V první kapitole je popsáno, jak zkoumané státy pronikají do Afriky a jaké jsou jejich zájmy. Pozornost je věnována vývoji vztahů a tomu, jakou podobu mají dnes. Následující kapitola shrnuje vývoj očkování proti COVID-19 v Africe. Ve třetí kapitole je uvedena metodologie výzkumu, ve které jsou blíže představeny zkoumané proměnné a postup jejich analýzy. V závěrečné kapitole jsou představeny výsledky výzkumu.

1 GEOPOLITICKÁ HRA O AFRIKU

I přes přetrvávající chudobu afrického kontinentu se situace obyvatel s každým rokem zlepšuje – klesá dětská úmrtnost, zvyšuje se průměrná délka života a rozšiřuje se přístup ke zdravotní péči. Africká populace patří k nejmladším a nejrychleji rostoucím populacím světa. Podle odhadů by v roce 2050 měla africká populace čítat 2,4 miliard obyvatel, což je téměř dvojnásobek současného stavu. Dnes má Afrika přes miliardu obyvatel, a z toho polovina je mladší dvaceti let. Zvyšuje se i podíl lidí žijících ve městech (AFRICAN DEVELOPMENT BANK, 2022). Rapidní růst populace bude zvyšovat poptávku po pitné vodě a potravinách, ale i energiích a dalších přírodních zdrojích (JURČÁK a MAREK, 2020). Předpokládá se, že do roku 2100 bude mít Afrika nejpočetnější pracovní sílu a předstihne tak Asii (TANZI a LU, 2019). Rozvoj populace přináší i ekonomický rozvoj, který je viditelný na růstu HDP. U více než poloviny států se odhaduje, že se přiblíží růstu takzvaných asijských tygrů¹.

Afrika je jeden z nejbohatších kontinentů na nerostné suroviny, a to zejména na minerály jako měď, uran, zlato, platinoidy, kobalt, hliník, vanad, diamanty, fluorit a mnoho dalších vzácných nerostů (JURČÁK a MAREK, 2020). Zároveň se v Africe nalézají téměř 10 % světové ropy a necelých 8 % zemního plynu. Dohromady je na africkém kontinentu 30 % světového nerostného bohatství (KANET a MOULIOUKOVA, 2022). Získávání nerostných surovin má negativní dopady na životní prostředí a dochází při ní k porušování lidských práv včetně využívání dětské práce. Například více než polovina světově vyprodukovaného kobaltu pochází z Konžské demokratické republiky. Místní těžba probíhá v nehumánních podmínkách a podílejí se na ní desetitisíce dětských pracovníků (KARA, 2018). Vytěžený kobalt je následně využíván světovými výrobci elektroniky pro výrobu baterií mobilních telefonů. V současnosti se navíc zvyšuje poptávka po kobaltu vlivem rozvíjející se elektromobility.

O Afriku zvyšují zájem zahraniční investoři a obchodní partneři v důsledku ekonomických a demokratických reforem afrických států (KANET a MOULIOUKOVA, 2022). V roce 2019 vznikla Africká kontinentální zóna volného obchodu, která propojila celý kontinent. Pouze jeden africký stát se k zóně volného obchodu nepřipojil, a to Eritrea. AfCFTA je největší zónou volného obchodu na světě. Propojuje více jak miliardu lidí a státy produkující HDP ve výši 3,4 triliónů dolarů (WORLD BANK, 2020). Největším obchodním partnerem Afriky je Evropská unie, která rovněž poskytuje nejvíce peněz na rozvojovou spolupráci

¹ Označení pro čtyři asijské země (Hongkong, Jižní Korea, Singapur a Tchaj-wan), které prošly rychlou industrializací v 60. letech 20. století. Dříve rozvojové země, dnes se řadí k nejbohatším zemím světa (BLOOMENTHAL, 2021).

(ARMEL, 2020). Obchodní výměna mezi Afrikou a EU dosahuje ročně 300 miliard eur. Čína je s obchodem ve výši 200 miliard eur druhým největším partnerem. Na třetím místě je USA s obchodem za 60 miliard eur. Obchod mezi Ruskem a Afrikou činí 20 miliard eur (JURČÁK a MAREK, 2020).

Rozvinuté státy se snaží zlepšit situaci afrických zemí skrze rozvojové spolupráce, které mají různé cíle. Afrika ročně obdrží finance, které v průměru odpovídají 14 % jejího HDP. I přes dlouhotrvající finanční podporu se v Africe nepodařilo výrazně snížit počet lidí v chudobě a nastartovat udržitelný hospodářský růst. Důvodů je několik. Dárcovské země nabízejí primárně pomoc k dosažení svých zájmů. Peníze v důsledku často neputují do zemí a regionů, ve kterých by byly nejvíce potřeba. Dalším důvodem neúspěchu je nedostatečná kooperace dárcovských zemí s africkými politiky v rámci příprav a samotné implementace programů rozvojové pomoci. Současně se řada afrických států potýká s množstvím problémů – slabí političtí lídři, korupce, nepokoje či konflikty uvnitř státu a s okolními zeměmi (ARMEL, 2020).

Světové mocnosti pronikají do Afriky z nejrůznějších důvodů. EU a Čína se zaměřuje na prohloubení obchodu a zajištění přístupu k nalezištím nerostných surovin. Specifikum členských států EU je zaměření na budování vztahu se svými bývalými koloniemi, ve kterých mají stále silný vliv. Například Niger získal nezávislost v roce 1960, ale místní těžební průmysl je vlastněn francouzskou společností. Těžební firmy v Africe, ale nemají pouze bývalá koloniální impéria (ARMEL, 2020). V Konžské demokratické republice, bývalá belgická kolonie, je značná část těžby kobaltu provozována čínskými společnostmi (KARA, 2018). Ruský obchod s Afrikou je v celkovém porovnání s ostatními mocnostmi marginální. Ovšem hlavním obchodním artiklem jsou zbraně a největším dodavatelem armádního vybavení do Afriky je Rusko. Spojené státy bývaly silným obchodním partnerem afrických zemích, ale podíl amerického obchodu klesá v souvislosti s nárůstem ekonomických aktivit Číny. Klíčovým okamžikem v americké politice byly teroristické útoky 11. září 2001. USA, stejně jako v době studené války, začaly akcentovat v zahraniční politice bezpečnostní hledisko. Důležitými americkými partnery se staly africké státy bojující proti terorismu.

1.1 Čína

K první interakci mezi Čínou a Afrikou došlo ještě před naším letopočtem. Nicméně čínsko-africké vztahy začaly nabývat na významu od roku 1949, kdy vznikla Čínská lidová republika a moci se chopili komunisté. Budování vztahů probíhalo pomalu, protože Mao Ce-tung potřeboval upevnit svou pozici v Číně a většina Afriky byla pod koloniální správou

Evropy. Během studené války měl čínský zájem o Afriku zejména politický a ideologický podtext. Prvním strategickým partnerem se stal Egypt, se kterým Čína nejintenzivněji obchodovala a ten také obdržel první čínskou finanční půjčku na africkém kontinentu (SHINN, 2019).

Čína podporovala africké státy v jejich snaze o dosažení nezávislosti. Řada afrických států po získání samostatnosti vstoupila do OSN. Byla to právě Čína, která jako jedna z prvních deklarovala uznání nově vzniklých afrických států. Čína si tak snažila zajistit podporu k získání stálého zastoupení v Radě bezpečnosti OSN. To se Číně povedlo v roce 1971, kdy definitivně nahradila Čínskou republiku a Tchaj-wan v OSN (SHINN, 2019). V současnosti uznává Tchaj-wan pouze jeden africký stát, a to Svazijsko.

Prvním dokumentem otevřeně deklarující pozici Číny v Africe byla bílá kniha o politice vůči Africe z roku 2006. Součástí je Pět zásad mírového soužití, které představují základ čínské zahraniční politiky. Jedná se o zásady vzájemného respektování svrchovanosti a územní celistvosti, vzájemné neútočení, nevměšování se do vnitřních záležitostí druhé strany, rovnost a vzájemný prospěch a mírové soužití. Dále je v bílé knize zdůrazněna hospodářská a bezpečnostní spolupráce v součinnosti s OSN. Spolupráce zemí má probíhat v oblasti vzdělávání, vědy, kultury a zdravotnictví. V roce 2015 byla čínskou stranou představena nová strategie vůči Africe, která je obsahově velmi podobná bílé knize. Strategie má vést k prohlubování spolupráce na politické, obchodní i bezpečnostní rovině. Čína své záměry s Afrikou probírá mimo jiné na Fóru o spolupráci mezi Čínou a Afrikou, které se poprvé uskutečnilo v roce 2000. Fórum slouží jako platforma pro diskusi mezi čínskými a africkými představiteli. Na čtvrtém fóru konající se v Egyptě v roce 2009, nabídla Čína nulová cla na 95 % výrobků pocházejících z nejméně rozvinutých zemí (SHINN, 2019).

1.1.1 Současné čínsko-africké vztahy

Čínský vliv na africkém kontinentě každým rokem roste. V současnosti je Čína druhým největším obchodním partnerem afrických států. Roční obchod Afriky s Čínou dosahuje 200 miliard eur (JURČÁK a MAREK, 2020). Čína se zaměřuje primárně na spolupráci se státy subsaharské Afriky, ale v posledních letech rozvíjí partnerství i se severoafrickými státy jako je Alžírsko, Egypt, Maroko, Tunisko či Libye. Upevňování vztahů posiluje pozici Číny na mezinárodní úrovni. Současné státy na severu Afriky představují pro Čínu most do arabského světa (STAHL, 2022). Esenciálním prvkem čínské politiky je orientace na ekonomický zisk, kterému Čína podřizuje vše ostatní.

Velikost zahraničního obchodu Číny s Afrikou byl do konce 80. let poměrně nízký. Čínsko-africký obchod zažil rozmach po konci studené války, kdy poklesla aktivita tradičních partnerů Afriky. Rapidní růst nastal od počátku 21. století. V roce 2000 činila hodnota čínského exportu pět miliard dolarů, ale v roce 2013 to bylo už 92 miliard. Identický trend je při pohledu na import z Číny, který činil v roce 2000 necelých 6 miliard dolarů a o 13 let později přesáhl hranici 100 miliard (NOWAK, 2017). Čína obchoduje dominantně se státy subsaharské Afriky. Vyváží z Afriky minerály, kovy, zemědělské produkty a ropa. Naopak polovina čínského exportu je spotřební zboží (REGISSAHUI, 2019). Nejvíce obchodu uskuteční Čína s Jižní Afrikou, Nigérií Keňou a Ghanou (MOHSENI-CHERAGHLOU, 2021).

Čína je, společně s Ruskem, hlavním exportérem zbraní do Afriky. V 70. letech byla Čína až sedmým největším vývozcem zbraní do Afriky. Více dodával Sovětský svaz, Spojené státy či Československo. V rámci čínské pomoci putovaly zbraně do Alžírsko, Konžské republiky, Guineje, Egypta, Tanzanie či Tuniska. Kromě ručních zbraní a munice se jednalo o letadla, tanky a protiletadlová děla. V 80. letech Čína svůj postoj na dodávky zbraní změnila. Byl kladen větší důraz na profit z prodeje zbraní, což vedlo k propadu tohoto odvětví. Dále ale probíhaly transfery zbraní do Súdánu, Somálska, Demokratické republiky Kongo, Tanzanie a Zimbabwe, kam byla hlavně dovážena zastaralá technika. Čínský obchod se zbraněmi se rozrůstal v 90. letech, kdy bylo dodáno armádní vybavení za více jak miliardu dolarů. Čína v období 2012-2015 poskytla subsaharským státům zbraně za téměř dvě miliardy dolarů, což představovalo 32 % všech dodaných zbraní do subsaharské Afriky. Severní Afrika obdržela zbraně v hodnotě 900 miliónů dolarů (SHINN, 2019).

S rostoucím vlivem Číny v Africe rostou i její bezpečnostní aktivity na kontinentu. Nejdříve šlo o trénink afrických vojáků, kterých bylo do roku 1979 vycvičeno na tři tisíce. Již v roce 1989 se čínské jednotky poprvé podílely na mírové misi OSN v Namibii. Na vojenských operacích se ale aktivně nepodílela. Od roku 2002 posílila výcvik afrických vojáků a navýšila počet zástupců vykonávající mírové mise OSN. Avšak čínské příspěvky tvořily pouze tři procenta rozpočtu OSN a stejně málo financí vynaložila na mírové mise v Africké unii. Za vlády současného prezidenta Si Ťin-pching vzrostl příspěvek na deset procent z celkového rozpočtu OSN. Došlo k prvnímu zapojení čínských vojenských jednotek do vojenské operace, a to v rámci dosud probíhající mise v Jižním Súdánu. Zásadním krokem bylo vybudování první vojenské základny Číny v Africe ve státě Džibuti v roce 2017. Jedná se zároveň o první vojenskou základnu mimo čínské území (SHINN, 2019) a dosud jedinou na africkém kontinentu.

Za vlády Mao Ce-tunga se Čína namísto obchodu zaměřovala na poskytování finanční pomoci, která měla nejčastěji podobu bez úrokových půjček. Finance obdrželo Somálsko, Egypt, Demokratická republika Kongo, Alžírsko, Etiopie, Guinea a Mauritanie. Nejvíce peněz putovalo na stavbu železnice v Tanzanii a Zambii, což byl zároveň první čínský projekt v Africe. S koncem studené války signifikantně narostla finanční suma poskytnutá africkým státům. V roce 2002 činila rozvojová pomoc Africe 600 milionů dolarů, dalších 500 milionů dolarů poskytla ve formě půjček a odpustila dluhy za 200 milionů dolarů. Nejvíce peněz šlo na pomoc Africe v roce 2015, kdy se jednalo o tři miliardy dolarů (SHINN, 2019). Čína se zaměřuje na poskytování pomoci v oblasti infrastruktury, zemědělství a těžebního průmyslu. Mimo jiné se Čína v rámci vytyčených politik vůči Africe věnuje rozvojovým projektům týkající se zdravotnictví či vzdělávání (ARMEL, 2020).

Důležitým nástrojem k získání vlivu jsou investice. Čína na africkém kontinentě investuje ročně několik miliard dolarů. Za rok 2002 činily čínské investice čtyři miliardy dolarů a vrcholu dosáhly v roce 2008, kdy Čína investovala pět miliard dolarů. Od roku 2012 jsou roční investice Číny zhruba 2,5 miliardy dolarů. Čínské investice tvoří tři procenta všech přímých zahraničních investic uskutečněných v Africe (SHINN, 2019).

Jedním z nejzásadnějších ekonomických projektů současného století je Nová hedvábná stezka. Jedná se o čínskou iniciativu, která byla představena v roce 2013. V současnosti propojuje 147 států včetně téměř všech afrických zemí (NEDOPIL, 2022). Cílem stezky je vylepšit a prohloubit ekonomickou spolupráci států napříč kontinenty. Nová hedvábná stezka představuje nástroj, kterým Čína posiluje svůj vliv. Konkrétně v Africe se zaměřuje na budování infrastruktury. Africkým státům nabízí finance ve formě půjček či investic. Některé africké státy se vinou těchto půjček dostaly do dluhové pasti, ze které se jen velmi těžko dostanou. Například Keňa využila čínské půjčky ke stavbě železnice. V jejím důsledku vzrostlo celkové zadlužení Keni na 65 % jejího HDP (MUREITHI, 2022). Čína část svých dluhů africkým státům odpustila, ale stále je majoritním věřitelem afrických pohledávek. Odhaduje se, že přes 62 % dlužné částky afrických zemí je právě dluh vůči Číně (PINTO, 2022).

1.2 Rusko

S koncem druhé světové války začalo Rusko, tehdy ještě jako Sovětský svaz, projevovat zájem o spolupráci s africkými státy. SSSR se zaměřoval na spolupráci s levicově orientovanými státy jako je Ghana, Guinea a Mali. Motivací bylo získání vlivu v zemích třetího světa, v důsledku geopolitického soupeření se Spojenými státy a západní Evropou. Některé

africké státy sdílely se SSSR negativní postoje vůči západním mocnostem, čímž se otevřel prostor pro navázání spolupráce. Dlouhodobým cílem Sovětského svazu byla transformace partnerských zemí podle myšlenky světové komunistické revoluce. Ještě v 60. letech 20. století byla jedinou rozvojovou zemí s komunistickým režimem Kuba. Vlivem politiky Leonida Brežněva se od 70. let dařilo komunistům ovládnout i některé africké státy – například Angolu, Benin, Etiopii či Somálsko. S nástupem Michaila Gorbačova se přístup k Africe změnil. Rusové přestali podporovat africké komunistické režimy, čímž velká část z nich zanikla, stejně jako zanikl sám Sovětský svaz (KANET a MOULIOUKOVA, 2022).

Ruská federace obnovuje a rozvíjí své vztahy s africkými státy za současného prezidenta Vladimíra Putina. Ovšem s jinými záměry, než tomu bylo za éry Sovětského svazu. Ústředním cílem se stalo navazování ekonomických vztahů. Rusko se snaží najít nové příležitosti exportu, a zároveň hledá přístup k africkému nerostnému bohatství. Základem vztahů Ruska s mnoha africkými státy je sovětská minulost, neb v některých afrických státech nedošlo od konce studené války k politickým změnám. Ruské snažení nalézt nová odbytiště je urychlováno sankcemi západních států. Sankce jsou uvalovány na Rusko od roku 2014, kdy zabralo Krymský poloostrov, který je součástí Ukrajiny (KANET a MOULIOUKOVA, 2022). Klíčovým momentem pro obnovu rusko-afrických vztahů byl historicky první rusko-africký summit, který se uskutečnil v ruském městě Soči v roce 2019. Summit trval dva dny, zúčastnilo se ho 43 afrických lídrů a byly podepsány smlouvy v hodnotách dosahujících 12,5 miliard dolarů (JURČÁK a MAREK, 2020).

1.2.1 Současné rusko-africké vztahy

Ruská federace se zapojila do spolupráce s africkým kontinentem až ve 21. století, ale většina mocností tak činila již dlouho před tím. Utužování vztahů s africkým regionem přináší Rusku mimo ekonomických výhod posílení pozice na mezinárodní úrovni. Jinými slovy, Rusko si buduje a udržuje status mocnosti. Tok peněz mezi Ruskem a africkými státy je ale výrazně slabší v porovnání s Evropskou unií, Čínou či USA. Konkrétně v roce 2017 byl ruský import a export přes tři miliardy dolarů, zatímco s Čínou se jednalo o 56 miliard dolarů (KANET a MOULIOUKOVA, 2022).

V obecné rovině se Rusko zasazuje o rozvoj vzájemného obchodu, zlepšení politické situace a bezpečnostní situace v regionu. S africkými státy spolupracuje samostatně i v rámci

organizací jako je OSN nebo BRICS². V rámci mise OSN se Rusko věnovalo tréninku Afričanů pro mírové operace. Budoucnost kooperace s OSN je ale momentálně nejistá, po vyvolání války s Ukrajinou, za což bylo Rusko vyloučeno z Rady OSN pro lidská práva. Ruská federace aktivně spolupracuje s 25 subsaharskými státy Afriky. Nejhlubší vztahy má s Angolou, Etiopií, Súdánem či Ugandou. Rusko si zakládá na budování a prohlubování vztahů na vrcholných úrovních a vzájemné pochopení svých zahraničních politik. Prohlubování vztahů probíhá především s Egyptem, Alžírskem a Jižní Afrikou, které mají největší armády v regionu. Politická a vojenská spolupráce byla umocněna návštěvou afrického kontinentu ruským ministrem zahraničí v roce 2016 a o dva roky později účastí ruského prezidenta na summitu BRICS v Jižní Africe (JURČÁK a MAREK, 2020).

Ruská federace ochotně podporuje africké státy, které jsou v rozepři se západními státy a zapojuje se do vnitrostátních konfliktů v africkém regionu (KANET a MOULIOUKOVA, 2022). Svých cílů dosahuje Rusko i neoficiální cestou, a to prostřednictvím skupiny Wagnerovců³, která na africkém kontinentu působí od roku 2017. Jedná se o žoldáky, kteří se kromě válčení vměšují do záležitostí afrických států, podporují autokratické lídry či vedou dezinformační kampaně. Působení skupiny doprovází porušování lidských práv včetně vraždění civilistů. Wagnerovci si najímají autoritářské režimy, které jim za služby platí hotově nebo ve formě povolení k těžbě nerostných surovin, jako jsou diamanty nebo zlato (WALSH, 2022). Ovšem sami členové organizace si vybírají, s kým budou spolupracovat a může se stát, že jsou Wagnerovci podporováni oběma stranami konfliktu (BLANK, 2022). Zapojili se do války ve Středoafričské republice, Mali, Mosambiku a Libyi. V Súdánu se pokusili neúspěšně udržet u moci tehdejšího prezidenta, ale přesto se jim podařilo zajistit Rusku výhodnou pozici (WALSH, 2022). V roce 2020 byla v Súdánu otevřena první ruská vojenská základna na africkém kontinentu. Skrze námořní základnu v Súdánu se Rusku otevřela možnost kontroly Suezského průplavu. Rusko skrze trénování afrických vojáků a aktivním působením skupiny Wagnerovců trvale mění uspořádání na kontinentu (BLANK, 2022). Důsledky vidíme už dnes. Například v Mali vedla činnost Wagnerovců k odchodu francouzských vojáků a diplomatů (WALSH, 2022).

Pouze malá část ruského zahraničního obchodu se uskutečňuje s Afrikou, ale s každým rokem skokově roste. Kupříkladu v roce 2017 vzrostl obchod s africkými státy o 25 % ve

² Neformální uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky za účelem hospodářské spolupráce (CHEN, 2022).

³ Ruská soukromá vojenská organizace (BLANK, 2022), která vznikla v roce 2014. Oficiálně není napojená na ruský stát, ale má blízké vztahy s Putinovým okolím (WALSH, 2022).

srovnání s rokem 2015 a 2016. Hlavními obchodními partnery Ruské federace jsou bohatší státy severní Afriky jako je Egypt, Maroko nebo Tunisko. Rusko dováží do Afriky především produkty z ropy, chemická hnojiva a obilí. Naopak z Afriky dováží vzácné nerostné suroviny jako je bauxit, který pokrývá 60 % potřeby ruských firem využívajících hliník. Zásadním komponentem rusko-afrického obchodu jsou zbraně a vojenské vybavení. V Africe je po zbraních velká poptávka, neb 10 % světového vývozu zbraní míří právě sem. Většina zbraní je dodávána Ruskem, které zde má odbytiště pro skoro 15 % své zbrojařské produkce (JURČÁK a MAREK, 2020). Esenciální položkou ruského importu je obilí. Z Ruska a Ukrajiny pochází téměř polovina importovaného obilí Afrikou (BAGWANDEEN a VUTULA, 2022). Kvůli vojenskému konfliktu na Ukrajině se cena obilí výrazně zvýšila a problémem je i jeho distribuce. Zároveň se zvyšují i ceny potravin, což může mít za důsledek nárůst počtu lidí s jejich nedostatkem.

Zejména v posledních letech roste v africko-ruském kontextu význam energetiky. K elektřině v subsaharské Africe má přístup necelá polovina populace (WORLD BANK, 2020). Některé africké státy uvažují o rozšíření přístupu k energii prostřednictvím staveb jaderných elektráren. Hlavními hráči v oblasti jaderné energetiky v Africe je Rusko společně s Čínou. Dohodu o stavbě jaderných reaktorů má s Ruskem uzavřené Maroko, Alžírsko, Libye, Egypt, Etiopie, Rwanda, Ghana, Nigérie a Zambie. V blízké době by měla být zahájena stavba jaderné elektrárny v Egyptě ruskou státní společností Rosatom. Většina nákladů spojených s výstavbou je proplacena ruskou stranou. Egypt má na stavbu v hodnotě 25 miliard eur přispět pouze 2,5 miliardy eur (CHIMBELU, 2019). Rusko by se na jedné straně mohlo stát dodavatelem jaderného paliva a zároveň usilovat o přístup k africkému uranu.

1.3 Spojené státy americké

Před začátkem studené války nebyly africko-americké vztahy nijak silné. USA podnikly v této době dva výrazné kroky v politice vůči Africe. Prvním krokem byla repatriace části bývalých afrických otroků ze Spojených států do Libérie, která byla kolonií Americké kolonizační společnosti⁴. Druhým krokem byla snaha USA o dekolonizaci afrických států.

⁴ Do roku 1937 nesla organizace název Společnost pro kolonizaci svobodných barevných obyvatel Ameriky. Motivací bylo poskytnout svobodným Afroameričanům možnost návratu do Afriky. Pro tyto účely založila v roce 1822 kolonii na území dnešní Libérie, do které odešlo přes 13 tisíc emigrantů (LIBRARY OF CONGRESS, 2010).

Aktivně se zasadily o samostatnost Egypta, když pomohly k vyřešení Suezské krize⁵ (OTOBO, 2019).

Během studené války získala většina afrických států samostatnost. Prvořadým americkým zájmem se stal souboj s komunistickou ideologií. V zájmu zadržování komunismu spolupracovaly Spojené státy i s represivními režimy, které potlačovaly ideu demokratického státu a lidských práv. Konkrétně se jednalo o vojenskou podporu autokratických vůdců bojujících proti komunismu v Etiopii, Angole či Zairu, dnešní Demokratická republiky Kongo (WAWERU, 2019).

Afrika nepatřila během studené války k hlavním geopolitickým zájmům USA z několika důvodů. Zaprvé, USA neměly s africkými státy uzavřené bezpečnostní a vojenské smlouvy jako tomu bylo v případě asijských zemí. Zadruhé, podíl Afriky na zahraničním obchodu USA byl marginální. Obchodovalo se především s ropou a nerostnými surovinami. Hlavním obchodním partnerem byla Jižní Afrika a s výrazným odstupem Nigérie. Nesignifikantní byla rovněž velikost přímých zahraničních investic. Jedním z možných vysvětlení, proč USA neusilovalo o komplexní rozvoj vztahů s Afrikou je, že s africkými zeměmi měly velmi silné vztahy evropské státy (WAWERU, 2019). Paralelně s koncem studené války došlo k rozpadu SSSR a pominula hrozba, že dojde k rozšíření komunismu. Důsledkem bylo omezení přítomnosti USA na kontinentě a pokles v podpoře partnerských států, včetně snížení finanční pomoci (WAWERU, 2019).

1.3.1 Současné americko-africké vztahy

Po studené válce došlo k předefinování zájmů a v popředí americké politiky byla snaha o rozvoj demokracie a ekonomické liberalizace Afriky. V roce 2000 byl vydán zákon o africkém růstu a příležitostech. Ten poskytuje právní rámec pro vztahy USA se subsaharskou Afrikou a jeho platnost byla prodloužena do roku 2025. Základní myšlenkou zákona je, že ekonomického rozvoje se nejlépe dosahuje skrze podporu volného obchodu, a nikoliv poskytováním přímé zahraniční pomoci. V praxi to znamená, že vybrané zboží z nejméně rozvinutých afrických států je osvobozené od daní na americkém trhu. Čerpání výhod bylo podmíněno dodržováním lidských práv a právního státu, zavedením tržní ekonomiky či neohrožování národní bezpečnosti USA (WAWERU, 2019).

⁵ Ozbrojený konflikt o přístup k Suezskému průplavu mezi Egyptem a na straně druhé Izraelem, Velkou Británií a Francií.

Ovšem právní rámec prošel změnami, díky kterým se mohou připojit i rozvinutější státy či ne zcela demokratické režimy. Nabízené výhody tak získaly Jihoafrická republika, Mauritius či Botswana, které nepatří k nejméně rozvinutým státům. Zvýhodnění se dočkala Angola s Etiopií, které se neúspěšně pokusily o demokratické reformy (WAWERU, 2019). Politické režimy obou zemí tak nesplnily podmínku, umožňující stát se funkčními demokraciemi. V současnosti na zvýhodnění dosahuje drtivá většina států kromě severoafrických zemí (AGOA, 2019).

Spojené státy jsou třetím největším obchodním partnerem Afriky, s roční obchodem ve výši 60 miliard eur (JURČÁK a MAREK, 2020). Od počátku tisíciletí obchod rostl, a to až do roku 2008, kdy vzrostl ze 40 na 146 miliard dolarů. Od roku 2012 již americko-afričtý obchod nepřekročil hranici 100 miliard dolarů. USA ztratilo pozici druhého nejdůležitějšího obchodního partnera Afriky v roce, kdy čínsko-afričtá obchodní výměna překonala velikost obchodu USA s Afrikou. Za minulý rok dosáhl americký export a import do Afriky 64 miliard dolarů (CENSUS BUREAU, 2022). Největším obchodním partnerem je Nigérie, Jižní Afrika, Alžírsko, Angola a Egypt. Americký import je v drtivé většině tvořen nerostnými surovinami a především ropou. Spojené státy naopak do Afriky dováží motorová vozidla, stroje, důlní stroje a potraviny jako jsou sójové boby, kukuřice a pšenice (NOWAK, 2017).

Finanční podpora afrických zemí není dominantní součástí americké politiky. Afrika, společně se státy Blízkého východu⁶ obdrží přibližně čtvrtinu z celkové částky poskytnuté USA na zahraniční pomoc, což představuje 12 miliard dolarů (CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE, 2022). Finanční pomoc pro subsaharskou Afriku je využívána k podpoře zdravotnictví, zemědělství a vzdělání. V oblasti severní Afriky a Blízkého východu je pomoc využívána především k zajištění bezpečnosti regionů. Spojené státy se zaměřovaly na pomoc státům postiženým válkou jako byl Súdán, Etiopie a Somálsko. Vlivem narůstajících aktivit Číny šla významná část pomoci do ekonomicky atraktivních států jako jsou Jižní Afrika, Nigérie, Uganda a Tanzanie. První dva zmíněné státy jsou největší africké ekonomiky, bohaté na nerostné suroviny. Uganda s Tanzanií jsou nejrychleji rostoucími ekonomikami ve východní Africe (AMUSA et al., 2016). Zároveň USA podporuje Afriku přímými zahraničními investicemi. Ovšem z celkové sumy je pouze jedno procento určeno na investice v Africe (WAWERU, 2019).

⁶ Údaje pro severní Afriku jsou často spojeny s daty Blízkého východu. Egypt jako jediný je součástí obou regionů.

Klíčovým momentem americké politiky byl teroristický útok 11. září 2001, který dal americko-africkým vztahům nový rozměr. Hlavním zájmem Spojených států se stala bezpečnost USA a boj proti terorismu. Americká politika se vrátila do doby studené války. Přestal být kladen důraz na rozvoj demokracie a jako podmínka spolupráce. USA opět začala spolupracovat, za účelem boje proti teroru s nedemokratickými režimy nedodržujícími lidská práva (WAWERU, 2019). Důležitým partnerem se i přes slabou úroveň demokracie staly státy Afrického rohu – Etiopie, Somálsko, Džibutsko a Eritrea. Jedná se o strategický region, kde se nacházejí militantní islamisté. K zajištění americké bezpečnosti bylo ustanoveno Velitelství Spojených států pro Afriku, které má prohloubit partnerství s africkými zeměmi za účelem bezpečnější a stabilnější Afriky (U.S. AFRICA COMMAND, 2022).

Pro udržení bezpečnosti na africkém kontinentu se podílí na aktivitách OSN, do kterého je USA největším finančním přispěvatelem (WILLIAMS, 2015). Spojené státy se aktivně podílí na mírových i vojenských misích OSN a trénují africké vojáky. Za účelem posílení vojenské přítomnosti na kontinentě bylo dosud zřízeno celkem 16 amerických vojenských základů. Zároveň zde má USA nejvíce vojenských jednotek společně s Francií (ATTA-ASAMOA, 2019).

1.4 Evropská unie a Velká Británie

Pro evropsko-africké vztahy je zásadní éra kolonizace, která započala v 19. století. Po druhé světové válce byla většina afrického kontinentu pod správou evropských kolonizátorů. Většinu kolonií v Africe patřila Velké Británii a Francii. Dále měla na kontinentu kolonie Belgie, Španělsko, Itálie a Portugalsko⁷. Vlivné postavení má dodnes Nizozemí, nikdy ale nevlastnilo žádné celistvé území v Africe (FORMAN a OUJEZDSKÝ, 2010). Kolonizátoři zcela zastavily přirozený vývoj kontinentu čímž se Afrika stala závislá na cizí pomoci. Například se pěstovaly pouze plodiny, po kterých byla poptávka na evropském trhu. Závislost afrických států byla utužena evropskými půjčkami a zahraniční pomocí (OCHENI a NWANKWO, 2012).

Od počátku evropské integrace byla akcentována potřeba rozvoje afrického kontinentu s pomocí evropských financí. Již v Schumanově deklaraci, která přišla s myšlenkou založit první evropské společenství, je rozvoj Afriky definován jako jeden ze základních úkolů bohatnoucí Evropy (SCHUMAN, 1950). Počátkem novodobých obchodních vztahů EU⁸ s

⁷ Přehled všech kolonií je uveden v tabulce viz příloha 1.

⁸ Evropská unie vznikla oficiálně v roce 1993 podepsáním Maastrichtské smlouvy. Do té doby byla tvořena třemi různými Evropskými společenstvími jejichž transformací vznikla EU.

Afrikou je podpis Římských smluv (1957)⁹, na jejichž základě vznikla zóna volného obchodu mezi členskými státy Evropského hospodářského společenství a subsaharskou Afrikou. Současně byl ustanoven Evropský rozvojový fond, který původně měl finančně pomoci africkým státům, které byly evropskými koloniemi (NOWAK, 2017). ERF funguje dodnes a je hlavním nástrojem EU pro poskytování rozvojové pomoci státům v Africe, Karibiku a Tichomoří (EUROPEAN UNION, 2014).

Hybatelem pro EU-africké vztahy byl na jedné straně vznik samostatných afrických států a na straně druhé integrující se Evropa. Klíčový byl vznik právního rámce pro obchodní a rozvojové spolupráce, který vychází z uzavřených mezinárodních smluv. Nejdříve se vztahy řídily úmluvami z Yaoundé, které byly v roce 1975 nahrazeny úmluvami z Yaoundé, které umožnily subsaharským státům dodávat produkty bez cel na evropský trh s výjimkou výrobků spadající pod společnou zemědělskou politiku. Ani jedna z úmluv nepřinesla navýšení bilaterálního obchodu (NOWAK, 2017).

V současnosti se EU-africké vztahy řídí dohodou z Cotonau¹⁰, která nahradila v roce 2000 úmluvy z Lomé. Dohoda byla měla být platná do roku 2020, ale dosud nebyla schválena nová, a proto byla prodloužena do roku 2023 (EUROPEAN PARLIAMENT, 2022). Evropská unie od roku 2002 prohlubuje obchodní vztahy se subsaharskou Afrikou dohodami o hospodářském partnerství, které mají za cíl odstranění obchodních překážek (NOWAK, 2017). Dohody mají být podepsány celkem s pěti uskupeními – západní Afrika, centrální Afrika, východní a jižní Afrika, Východoafrické společenství a Jihoafrické rozvojové společenství. Smlouvy implementovalo prozatím 19 států (EUROPEAN COMMISSION, 2017) a celkově se má k dohodám připojit 46 afrických států.

1.4.1 Dopady brexitu na partnerství EU a VB s Afrikou

Evropská unie a Velká Británie jsou tradičními partnery afrických států. V roce 2000 proběhl první summit EU a Afriky, kterým oficiálně vzniklo Partnerství Afrika-EU. Summity představují platformou pro vedení dialogů mezi členy Evropské a Africké unie¹¹. Současně jsou na každém summitu uvedeny nové programy pro pomoc v Africe (ARMEL, 2020). Velká

⁹ Jednou z Římských smluv byla smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (EHS), které sdružovalo šest zemí – Německo, Francii, Belgie, Itálii, Nizozemsko a Lucembursko.

¹⁰ Kromě Afriky jsou součástí dohody rozvojové státy Karibiku a Tichomoří. V rámci úmluv z Lomé vznikla Organizace Afrických, Karibských a Pacifických států, zkráceně označována jako AKT, která sdružuje celkem 79 států mající zvláštní vztah s EU. Pro státy AKT je EU největším importérem i exportérem (EUROPEAN COMMISSION, 2022).

¹¹ Společenství sdružující všechny africké státy, které vzniklo v roce 2002. Strukturou a cíli se podobá Evropské unii.

Británie¹² uspořádala první oficiální setkání lídrů v roce 2020 na Britsko-africkém investičním summitu (GOV.UK, 2021).

Evropská unie je největším obchodním partnerem Afriky a zároveň poskytuje nejvíce peněz na rozvojovou pomoc. Vzájemné vztahy jsou v současnosti definovány dvěma rámci. Prvním z nich je dohoda z Cotonou, která upravuje vztahy mezi státy EU a subsaharskou Afrikou. Základním rámcem vztahů pro celý africký kontinent je Společná strategie Afrika-EU, která vznikla na druhém summitu v roce 2007. Jedná se o kooperaci mezi Evropskou a Africkou unií. Spolupráce má přinést prohloubení hospodářské spolupráce a mírový rozvoj obou unií (COUNCIL OF THE EU & EUROPEAN COUNCIL, 2022). Spojené království přišlo o výhody plynoucí ze smluv a dohod uzavřenými EU. Britské vládě se podařilo vyjednat se 16 africkými státy nové dohody, které jsou obsahově velmi podobné se smlouvami uzavřenými Evropskou unií (WESTCOTT, 2022). Nicméně Velká Británie obchoduje téměř se všemi africkými zeměmi, ale dohody má uzavřené pouze s třetinou z nich.

Odchod Spojeného království z EU oslabilo pozici obou aktérů na africkém kontinentu. Velká Británie se podílela výraznou měrou na financování Evropského rozvojového fondu. V roce 2014 činil příspěvek Spojeného království až 15 % všech financí vložených do ERF (TAN, 2016). Brexit negativně ovlivnil ekonomiku EU i Velké Británie. Ovšem dopady na britskou ekonomiku jsou výraznější. V rámci úspor snižuje Spojené království, jak počet investic (DAVIES, 2022), tak výdaje na rozvojovou pomoc (WINTOUR a MCVEIGH, 2021).

1.4.2 Současné EU-africké a VB-africké vztahy

Evropská unie je od svého vzniku hlavním obchodním partnerem Afriky z pohledu importu i exportu. Z členských zemí EU vyváží nejvíce do Afriky Francie, Německo, Španělsko, Nizozemí, Belgie a Portugalsko. Každý ze států dovezl zboží za více jak 10 miliard eur s výjimkou Portugalska. Jednalo se především o stroje a vozidla společně s dalšími průmyslovými výrobky. Import z Afriky do EU je v drtivé většině tvořen nerostnými surovinami. Jedná se přibližně o 40 % ročního importu. Významnou složkou jsou dále potraviny a nápoje a v posledních letech roste podíl energií. Největší importéři jsou stejní jako exportéři s rozdílem jen jiného pořadí. Na prvním místě je Španělsko s importem za téměř 28 miliard eur. Dále Itálie s Francií následováno Německem, Nizozemím a Belgií. V případě jak importu, tak exportu se naprostá většina výměny uskutečnila s bývalými kolonizátory. Je nutné

¹² Velká Británie oficiálně vystoupila z EU koncem ledna 2020.

ale vzít v úvahu, že zmíněné evropské země mají nejvíce výkonné ekonomiky v EU. Hlavní část obchodu se uskuteční se státy severní Afriky (EUROSTAT, 2022).

Velká Británie v roce 2019 exportovala do Afriky zboží v hodnotě 21 miliard eur a import činil necelých 19 miliard eur (TAYLOR, 2021). Největším obchodním partnerem jak z pohledu importu, tak exportu je Jižní Afrika. Z ní se do Spojeného království dováží hlavně diamanty, drahé kovy jako je zlato či ovoce. Velká Británie vyvážá do Afriky především průmyslové výrobky jako jsou auto, součástky letadel či elektrické generátory. Dále pak léčiva nebo minerální oleje (HAIRSINE, 2021). Do Spojeného království je z Afriky mimo nerostných surovin dovážena ropa, auta, lodě či čaj (BBC, 2020).

Celosvětově největším přispěvatelem na rozvojovou pomoc je Evropská unie. Skrze pomoc zajišťuje mír a bezpečnost a zvyšuje úroveň zdravotnického systému, demokracie a lidských práv. Čerpání rozvojové pomoci je většinou podmíněno úrovní demokracie. Evropská unie nabízí pomoc prostřednictvím několika mechanismů. Nejstarším je Evropský rozvojový fond, ze kterého je financována pomoc subsaharským státům. V posledních letech rostly výdaje na rozvojovou pomoc, která měla za cíl zmírnit uprchlickou krizi. Za tímto účelem vznikl Nouzový svěřenecký fond EU pro Afriku, který nabízí rozvojovou spolupráci výměnou za pomoc s řešením migrační krize. Do fondu bylo celkově uloženo přes 50 miliard a přispívá do něj i Velká Británie (EUROPEAN COMMISSION, 2022). Hlavním příjemcem byly státy, ze kterých pocházelo největší množství uprchlíků. Finanční podporu současně obdržely severoafrické státy na pomoc migrantům (SCHACHT, 2022).

Důležitou roli mají investice, o které se v EU stará Evropská investiční banka. Většina investic je poskytována prostřednictvím úroků. Od roku 1965 investovala v Africe 59 miliard eur. Peníze byly určeny na rozvoj infrastruktury a obnovitelných zdrojů energie a na podporu veřejného i soukromého sektoru (EUROPEAN INVESTMENT BANK, 2022). Zásadní krok představuje strategie Global Gateway, která byla představena na summit EU-AU v únoru 2022, kdy se konal prozatím poslední summit EU-AU. Strategie má přinést do Afriky investice v hodnotě 300 miliard eur (ČT24, 2021). Evropská unie usiluje o vytvoření protiváhy k Nové hedvábné stezce vedenou Čínou.

V rozvojové spolupráce Velké Británie došlo k rapidnímu snížení uvolněných financí. Zároveň se pomoc zužuje zejména na boj s klimatickou krizí. Ještě v roce 2019 byly do Afriky uvolněny čtyři miliardy dolarů, což byla polovina rozpočtu britské rozvojové pomoci. Za stejný rok dosáhly přímé britské investice 14 miliard dolarů. Většina investic putovala do těžebního

průmyslu a na finanční služby (USMAN a GLENNIE, 2022). V roce 2021 bylo do Afriky uvolněno pouze 2,9 miliard dolarů (GOV.UK, 2021).

Evropská unie usiluje o nastolení míru a zvýšení bezpečnosti afrického kontinentu ve spolupráci s Africkou unií a OSN. Aktuálně vede EU jedenáct misí v sedmi afrických státech, z nichž pět jsou vojenské operace, které se zaměřují na trénování afrických vojáků (EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, 2021). Navíc Francie, Itálie, Německo a Belgie mají na africkém kontinentě vojenské základny (ATTA-ASAMOAH, 2019). Velká Británie má na kontinentě rovněž vojenské zastoupení a podílí se na výcviku i mírových misí.

Strategickým partnerem EU jsou severoafrické státy, přestože tamní režimy nejsou příliš demokratické. Existuje pro to několik vysvětlení. Severoafrické státy jsou z Afriky nejbližší k Evropě a během uprchlické krize se ukázala slabost vzájemné hranice. Tou je Středozemní moře, která byla hlavní cestou do EU z Afriky. Předtím byl důvodem spolupráce boj proti terorismu, který začal po útocích 11. září. Druhým důvodem silné spolupráce EU je, že ekonomiky severoafrických států patří k nejvýkonnějším na kontinentě a nabízí tak nejvíce obchodních příležitostí. Zlepšení úrovně demokracie v severní Africe měla nastat zavedením Evropské politiky sousedství. Principem je rozvoj hospodářské spolupráce, která má v partnerských zemích vést k demokratickým reformám. Od roku 2015 došlo k přehodnocení priorit ze strany EU pro oblast severní Afriky z důvodu opětovného boje proti terorismu a nelegální migraci (STAHL, 2022).

Role Evropské unie v zahraniční politice byla tradičně vnímána jako aktéra prosazující lidská práva a akcentující právní stát. Novodobá zahraniční politika EU nemá pouze normativní apel, ale je ovlivněna dosahováním strategických zájmů (STAHL, 2022). Jednou z příčin je rostoucí vliv Ruska a Číny na africkém kontinentu. Obě země posilují své pronikání do Afriky a stávají se alternativními partnery pro africké státy. Zadruhé, Evropská unie prosazuje v Africe politiky, které jsou klíčovým zájmem EU. Příkladem je kooperace s nedemokratickými státy za účelem vyřešení migrační krize.

2 AFRIKA A VAKCINACE

Počátky očkování v Africe se datují do 20. století, kdy byly africké státy koloniemi evropských států. Hlavním cílem vakcinace bylo zvýšení bezpečnosti evropských kolonizátorů působících v afrických státech, nikoli ochrana místního obyvatelstva. Nutno podotknout, že rozvoj veřejného zdravotnictví včetně očkování byl důležitým prostředkem pro zvýšení moci v koloniích (PEARSON-PATEL, 2015). Po konci druhé světové války proběhla dekolonizace Afriky, která negativně ovlivnila africké zdravotnictví. Z kontinentu odešel zdravotnický personál a evropské státy přestaly finančně podporovat zdravotnické služby. Africké země tak přišly o většinu zdravotnického personálu i finanční prostředky na chod zdravotnického systému (TILLEY, 2016). V době studené války se začala na rozvoji zdravotní péči podílet Světová zdravotnická organizace a stala se klíčovým aktérem pro rozvoj zdravotnictví na africkém kontinentu.

Afrika zaznamenala výrazný pokrok ve zdravotnictví během 21. století právě i díky organizacím jako je WHO. Výrazně se zvýšila proočkovanost. Mezi lety 2000 a 2020 vzrostl počet dětí do pěti let naočkovaných proti záškrtu, tetanu a dávivému kašli o více jak 20 % (UNICEF, 2021). Progresivní vývoj zdravotnické péče byl umožněn působením humanitárních organizací a rozvojové spolupráce solidárních států. I přes stále se zlepšující situaci se africké státy řadí k nejméně proočkovaným. Mezi jednotlivými státy a uvnitř samotných států panují markantní rozdíly, které korelují se socioekonomickými nerovnostmi. Ze zkoumání států subsaharské Afriky vyplývá, že počet plně naočkovaných dětí proti základním nemocem se pohybuje od 24 % do 93 %. Předpokládá se, že pandemie COVID-19 ještě více prohloubí existující problémy v přístupu k očkování (BOBO et al., 2022).

Na novodobý rozvoj afrického zdravotnictví mají významný podíl rozvinuté státy nabízející rozvojovou a humanitární pomoc. Jedná se o finanční a materiální zdroje společně s poskytováním zdravotnického personálu, kterého je stále v Africe nedostatek. Klíčová pomoc byla pro boj s HIV/AIDS a nejrůznějšími infekčními onemocněními jako je malárie či ebola. Právě epidemie COVID-19 znovu poukázala na nedostatky afrického zdravotnictví a jeho závislosti na rozvinutých zemích, které naopak „díky“ vakcínám mohly na africkém kontinentu posílit svůj vliv.

2.1 Vakcinace proti COVID-19

Počet naočkovaných osob proti COVID-19 v Africe je nejnižší ve srovnání s ostatními kontinenty. Vzniklo několik studií zabývajících se faktory, které ovlivňují proočkovanost.

Podle Ayenigbara et al. (2021) je nízká proočkovanost způsobena nedostatkem financí, skladovacích prostor, chybějící infrastrukturou a přítomností vnitrostátních konfliktů a válek. Seznam faktorů rozšiřuje Tagoe et al. (2021) o nedostatek zdravotnického personálu, strach z nežádoucích účinků vakcín a vliv dezinformací ohledně účinnosti vakcín. Dosud publikované studie se věnují problematice z jiného úhlu než tato práce, jejíž cílem je vysvětlit distribuci vakcín skrze politické konotace.

2.1.1 Druhy očkovacích látek

V současnosti se na africkém kontinentu očkuje osmi druhy očkovacích látek. Mezi šest nejpoužívanějších vakcín patří Oxford-AstraZeneca, Pfizer-BioNTech, Moderna, Johnson&Johnson, Sinovac a Sinopharm. Vakcína AstraZeneca byla vyvinuta britskou společností. Nejčastěji aplikovanou očkovací látkou je Pfizer-BioNTech, která vznikla na území Německa. Ryze americkou vakcínou je Moderna a Johnson&Johnson. Poslední dvě zmíněné vakcíny byly vyvinuty v Číně. K očkování je v menší míře využívána ruská vakcína Sputnik V a indická vakcína Covaxin¹³ (AFRICA DATA HUB, 2022). S výjimkou ruského Sputniku V byly všechny zmíněné očkovací látky schváleny WHO a doporučeny k použití.

V přepočtu na jednu vakcínu je nejdražší očkovací látkou Johnson&Johnson, společně s Pfizer-BioNTech, jejichž jedna dávka stojí 7,5 dolaru. Vakcína Moderna stojí sedm dolarů. Třetí nejdražší vakcínou jsou čínské očkovací látky Sinovac a Sinopharm, která každá vychází na 5,5 dolaru. Nejlevnější vakcínou je tak AstraZeneca, která stojí pouze čtyři dolary (UNICEF, 2022). Ruský Sputnik V stojí deset dolarů¹⁴ (PILLING a FOY, 2021), ale jedná se o výpočet pro jiný rok než u předešlých vakcín. Zejména v africkém kontextu nabývají na důležitosti skladovací požadavky jednotlivých vakcín. Nejnižší teplotu vyžaduje očkovací látka Pfizer-BioNTech a Moderna. Jedná se o teploty od -80 °C do -15 °. Zbylé vakcíny je možné skladovat mezi 2 °C a 8 °C¹⁵ (BISWAS, 2021).

Prvním výrobcem, který otevřel továrnu v Africe se stal Johnson&Johnson. Továrna se nachází v Jižní Africe, kde byla rovněž spuštěna výroba očkovací látky Pfizer-BioNTech. V Egyptě se nacházejí dvě továrny produkující Sputnik V a jedna vyrábějící čínský Sinovac (AFRICANEWS, 2021). Obdobná situace je v Alžírsku, kde se vyrábí ruský Sputnik V a

¹³ Z afrických států ji používá pouze Botswana a Zimbabwe (AFRICA DATA HUB, 2022).

¹⁴ Jedná se o výpočet pro rok 2021, ale ceny u předešlých vakcín jsou za rok 2022. Zároveň stejná vakcína se může cenou lišit v jednotlivých obchodech. Porovnání Sputniku V s ostatními vakcínami je tak nutné brát s rezervou.

¹⁵ Tekutou formu vakcínu Sputnik V je potřeba skladovat v -18,5 °C, ale suchá verze se uchovává od 2 °C do 8 °C (BISWAS, 2021).

Sinovac. V Maroku, jako jediné africké zemi, je produkována čínská vakcína Sinopharm a probíhá zde stavba továrny na Sputnik V (AFRICANEWS, 2022). O další možné produkci vakcín se uvažuje v Nigérii a Senegal (USMAN a OVADIA, 2021).

2.1.2 Přístup k vakcínám

Africké státy mají tři základní možnosti, jak si obstarat vakcíny, a to nákupem, darem od konkrétního státu nebo skrze COVAX. Nejvíce vakcín Afrika obdržela právě skrze COVAX. Jedná se o mezinárodní iniciativu, která byla založena dvěma organizacemi OSN, a to WHO a UNCIEF ve spolupráci s organizací GAVI¹⁶ a CEPI. Posláním COVAXU je zajištění rovného přístupu k testům, léčbě a vakcínám proti COVID-19 (WHO, 2022). Funguje na principu solidarity bohatších států s rozvojovými zeměmi. Jedná se de facto o formu dárcovství.

Ze všech darovaných vakcín v roce 2021 bylo 70 % rozdělováno prostřednictvím. COVAX obdržel celkem 776 miliónů vakcín z nichž přes 40 % poskytlo USA. Druhým největším dárcem byla s 12 % Čína, následně Německo s 11 % a Francie podílející se 6 %. Nicméně Čína společně s Ruskem a Indií primárně nevyužívaly COVAX jako prostředek k dárcovství vakcín. Místo toho darovaly vakcíny napřímo strategickým partnerským zemím. Naopak státy jako Německo, Francie, Itálie, Španělsko a Belgie darovaly přes 90 % vakcín prostřednictvím COVAXU (PUYVALLÉE a STORENG, 2022). Dosud obdržela Afrika prostřednictvím COVAXU přes 540 miliónů vakcín (AFRICA DATA HUB, 2022), což představuje 66 % z celkového množství přijatých vakcín.

Mezi africkými státy panují markantní ekonomické rozdíly a pouze malá část z nich si může dovolit nakupovat vakcíny z vlastních prostředků. Celkově si Afrika nakoupila 208 miliónů vakcín, což je čtvrtina všech přijatých vakcín. Nákup vakcín uskutečnily státy na severu kontinentu jako je Egypt, Libye, Alžírsko, Tunisko a Maroko. Pouze pro několik států představuje nákup hlavní zdroj vakcín, a to pro Maroko, Libyi, Botswanu, Mauricius, Namibii a Jižní Afriku. Tato čtveřice států doplněná o Egypt je zodpovědná za tři čtvrtiny všech nakoupených vakcín Afrikou. Třetí cestou k obdržení vakcín je skrze přímé dárcovství od konkrétního státu. Každá africká země obdržela alespoň malou část formou daru. Pouze pro tři africké státy je hlavním zdrojem vakcín přímé dárcovství a to Burundi, Džibutsko a Tunisko.

¹⁶ Oficiální název je Gavi, the Vaccine Alliance.

Navíc Burundi, jakožto jediná africká země, obdržela vakcíny pouze prostřednictvím daru, a to konkrétně od Číny (AFRICA DATA HUB, 2022).

Zvládnutí epidemie COVID-19 představuje pro majoritu afrických států závislost na solidaritě rozvinutých států. Africké státy jsou relativně chudé a nejsou schopné si vakcíny vyrobit ani nakoupit. Klíčovým důvodem je vysoká pořizovací cena vakcín a nedostačující infrastruktura. Africké státy se čím dál tím více potýkají s problémem distribuce vakcíny uvnitř země a tento problém je větší než ten, že by státy měly nedostatek vakcín. Ukazuje se, že důvodem není váhavost občanů, ale nedostatečné množství a kapacita očkovacích míst. Dnes má řada států relativně velké množství vakcín, ale nejsou schopné efektivně očkovat.

3 METODOLOGIE

Cílem práce je prokázat nebo vyvrátit existenci signifikantního vztahu mezi zahraničním obchodem a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19 na příkladu afrických států. Zahraničním obchodem je myšlen import a export mezi zkoumanými zeměmi, které jsou na jedné straně africké země a na straně druhé se jedná o Rusko, Čínu, Spojené státy americké, Velkou Británii a členské státy EU. Práce je explorativně-quantitativní studií, využívající statistickou analýzu, konkrétně pak OLS regresi. Závislou proměnou je procentuální podíl jednotlivých druhů vakcín pro jednotlivé státy. Celkem bylo do analýzy zahrnuto pět vysvětlujících proměnných. Zpracování dat a grafické znázornění analýzy bylo provedeno ve statistickém programu RStudio (příprava dat a grafické výstupy byly tvořeny zejména pomocí package tidyverse, ggplot2).

Hlavní výzkumnou otázkou je:

VO: *Existuje signifikantní vztah mezi mezinárodními ekonomickými vztahy a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19?*

Na základě výzkumné otázky byly vytvořeny dvě základní hypotézy, které zároveň představují potencionální odpověď na otázku:

H0: *Mezi mezinárodní ekonomickou provázaností a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19 neexistuje signifikantní vztah.*

H1: *Vyšší množství dodávek vakcín proti nemoci COVID-19 bude pocházet ze zemí, které mají s africkými státy vyšší obchodní výměnu.*

Vzhledem k tomu, že byly do analýzy zařazeny i neekonomické proměnné, byla vytyčeny dvě vedlejší výzkumné otázky:

VVO1: *Ovlivňuje přítomnost diplomatických misí na africkém kontinentě dodávky vakcín proti COVID-19?*

VVO2: *Ovlivňuje úroveň demokracie afrických zemí dodávky vakcín proti COVID-19?*

3.1 Regresní analýza

Regresní analýza je podle Mohra (1982) základní metodou kvantitativního výzkumu, který usiluje o popsání variability vstupních proměnných a jak spolu navzájem korelují (HENDL, 2005, str. 58). Principem regresivní analýzy je hledání nejvhodnější matematické

funkce, která neoptimálněji vyjadřuje vztah mezi závislou a nezávislou proměnnou. Současně poskytuje základní vhled do síly vztahu mezi proměnnými a lze na základě regrese určit, zda je pozorovaný vztah nahodilý (BENEŠ a DRULÁK ed., 2017, str. 106).

Existují dva typy regresní analýzy, které se odlišují v počtu vstupních proměnných. Jednoduchá regrese hledá vztah pouze mezi dvěma proměnnými, zatímco vícenásobná regrese pracuje najednou se třemi a více proměnnými. Tato práce využívá pouze jednoduchou regresní analýzu. Podstata regrese spočívá v prokládání dat ideální přímkou neboli situaci, kdy je přímka v těsné blízkosti všech naměřených hodnot. Ovšem v realitě se nemusí vždy jednat o přímku, ale může mít podobu křivky. Jaký tvar bude mít přímka či křivka určuje podoba regresní rovnice (BENEŠ a DRULÁK ed., 2017, str. 106). Rovnice regresní přímky má podobu: $Y = a + bX + e$. Závislá proměnná je Y , jejíž hodnota je dána x tedy nezávislou proměnnou a parametrem a a b . Parametr a je konstanta, která označuje průsečík s osou Y , neboli intercept. Parametr b udává sklon přímky a říká nám, jak se hodnota na závislé proměnné y změní, pokud dojde k jednotkové změně na ose X . Písmeno e je error, který vyjadřuje rozdíl mezi přímkou a pozorováním čili difference mezi proložením přímky s daty a empirickou realitou.

Začátkem jednoduché regresní analýzy je většinou převedení situace do grafu, který poskytuje první vhled do vztahů mezi proměnnými. Následně je potřeba nalézt regresní přímku potažmo křivku. Nejčastěji používanou technikou pro nalezení přímky je metoda nejmenších čtverců¹⁷, která vytvoří mezi přímkou a body čtverce. Čím je bod dále od přímky, tím větší je čtverec a naopak. Nejvhodnější přímka má nejmenší součet ploch všech čtverců (BENEŠ a DRULÁK ed., 2017, str. 106). Za tímto účelem se využívá statistických programů, které jsou schopné vypočítat regresní rovnici a vytyčit ideální přímku. Tato práce využila ke zpracování dat program RStudio.

3.1.1 Konstruování regresních modelů

Celkem bylo vytvořeno pět modelů, které reprezentují pět dodavatelských zemí, z nichž každá dodává jiný druh vakcín. Závislou proměnnou modelu je vždy procentuální podíl konkrétní vakcíny z celkového množství dodaných očkovacích látek. Jinými slovy, závislá proměnná vystihuje, jak velký podíl tvoří daná vakcína ve všech afrických státech.

¹⁷ Zkratkou označována jako OLS z anglického výrazu Ordinary least squares.

Použitou metodou je vícerozměrná regrese, kdy jednotlivé modely vznikly opakováním jednoduché regrese. Princip spočívá v postupném přidávání vždy jedné nezávislé proměnné do modelu. Celkem bylo pokaždé přidáno pět vysvětlujících proměnných v následujícím pořadí – 1. HPD per capita, 2. import, 3. export, 4. skóre demokratického indexu a 5. diplomatické mise. Pro zajištění vyšší spolehlivosti výsledků výzkumu byl do všech modelů přidán test robustnosti.

Výsledkem jsou regresní tabulky, které jsou navíc doplněny o grafy zvýrazňující vztah hlavní signifikantní a vysvětlované proměnné. Pro každou vakcínu byla vytvořena právě jedna tabulka.

3.2 Operacionalizace

Pro dosažení cíle práce bylo zapotřebí proměnné vhodně operacionalizovat. Závislé proměnné jsou procentuální podíly vakcín proti COVID-19 z celkového množství vakcín obdržených Afrikou. Celkem je zkoumáno sedm druhů vakcín. Pro potřeby analýzy bylo potřeba závislou proměnnou vhodně operacionalizovat, aby bylo možné určit, která země dodala, jaký druh a množství očkovacích látek. Data o vakcínách byla čerpána z Africa Data Hub (2022). Jednotlivé druhy vakcín byly rozděleny mezi partnerské státy.

Jako definiční aspekt bylo zvoleno území státu, na kterém se vyrobí většina produkce. Zároveň pokud dvě různé vakcíny se vyrábí ve stejném státě, tak bylo jejich množství sečteno a převedeno na společný podíl. Jedná se o vakcíny Sinopharm a Sinovac, které pocházejí z Číny a očkovací látku Moderna a Johnson&Johnson, které byly americkými společnostmi. Další vakcínou je Oxford-AstraZeneca, která byla vynalezena ve Spojeném království. Očkovací látka Pfizer-BioNTech byla vyvinuta německou společností a je proto považována za primární vakcínu EU jako celku. Poslední zkoumanou vakcínou je ruský Sputnik V. Vycházeno bylo z předpokladu, že není důležité, zda je vlastnické právo na vakcínu v rukou soukromé či státní společnosti. Pouze ruský Sputnik V a čínský Sinopharm patří státním společnostem.

Operacionalizovat bylo rovněž zapotřebí dvě nezávislé proměnné, a to import a export. Do analýzy vstupuje roční import/export partnerského státu a současně celková hodnota importu/exportu africké země. Zdrojem dat je Mezinárodní obchodní centrum¹⁸ (2022). Důvodem sloučení proměnných bylo omezit vliv extrémních případů, které by mohly

¹⁸ Originální anglický název je International Trade Centre (ITC).

signifikantně ovlivnit výsledky regresní analýzy. Problém by bylo možné vyřešit logaritmem, ale tímto způsobem byla zároveň zvýšena přehlednost regresních modelů.

Třetí nezávislou proměnou jsou diplomatické mise partnerských států v Africe. Partnerská země může mít na africkém kontinentě ambasádu, nebo High Commission¹⁹ a konzulát. Diplomatická přítomnost byla operacionalizována prostřednictvím převedení misí na číselné hodnoty. Ambasáda a High Commission mají více pravomocí než konzuláty a jsou umístovány do států, kteří jsou strategickými partnery. Na tomto základě bylo ambasádám a High Commission dána hodnota 2 a konzulátům hodnota 1. Maximem jsou 3 body a minimem 0 bodů.

Zbylé dvě nezávislé proměnné nebylo zapotřebí operacionalizovat, neb jejich definice jsou převzaty od organizací, ze kterých byla data čerpána. Ze Světové banky pocházejí data pro HDP per capita. Mezi africkými státy jsou markantní ekonomické rozdíly, a proto bylo přistoupeno k použití logaritmu pro dosažení rovnoměrnější distribuce dat. Další proměnnou je skóre demokratického indexu afrických zemí, které se řídí definicí Freedom House.

Tabulka 1: Přehled použitých proměnných v analýze po provedení operacionalizace

Druh proměnné	Označení proměnné	Vysvětlení	Období dat	Rozsah hodnot
závislé proměnné	JaJ_MO	Součet a procentuální podíl vakcín Moderna a Johnson&Johnson.	2022	0-100%
	ASTRA	Procentuální podíl vakcíny Oxford-AstraZeneca.	2022	0-100%
	PFBIO	Procentuální podíl vakcíny Pfizer-BioNTech.	2022	0-100%
	SINO_SIN	Součet a procentuální podíl vakcín Sinopharm a Sinovac.	2022	0-100%
	SPV	Součet a procentuální podíl vakcíny Sputnik V.	2022	0-100%

¹⁹ Jedná se o diplomatické mise Spojeného království v zemích Commonwealth. Jsou de facto ekvivalentem pro ambasády.

nezávislé proměnné	log10(gdp_pc)	Logaritmus HDP afrických států v přepočtu na osobu.	2020	jednotky USD
	impct	Hodnotou importu partnerského státu vydělená celkovým importem afrického státu.	2020	tisíce USD
	expct	Hodnotou exportu partnerského státu vydělená celkovým exportem afrického státu.	2020	tisíce USD
	sc_etry	Úroveň občanských práv v africké zemi se zaměřením na politická práva. Na základě naměřených hodnot je vypočítáno skóre a kategorie do, které stát spadá – nesvobodný, částečně svobodný a svobodný.	2022	0-100
	DM_Num	Diplomatické zastoupení partnerských států na území afrických zemí. Za ambasádu/High Commission má stát 2 body a za konzulát 1 bod.	2014-2022	0;1;2;3

Zdroje dat jsou uvedeny v příloženém codebooku.

3.2.1 Limity dat a proměnných

Operacionalizace závislých proměnných nepředstavuje zcela ideální způsob, protože evropské a americké vakcíny se vyrábí na obou kontinentech. V důsledku nelze jednoznačně určit u vakcín Moderna, Johnson&Johnson, Oxford-AstraZeneca a Pfizer-BioNTech, který konkrétní stát vakcíny poskytl. Africa Data Hub (2022) poskytuje údaje ke každému africkému státu o způsobu jakým vakcíny získal. Ovšem data již neuvádí, kterou formou obdržel africký stát jaký druh vakcíny a dané množství. Zároveň dohledání přesných dat k jednotlivým partnerským státům představuje velmi náročný až nemožný úkol (přinejmenším v okamžiku psaní této práce). Zároveň nelze prozatím ani určit, že by se data mohly signifikantněji lišit.

Problémová situace se vyskytla u Evropské unie, kde bylo obtížné agregovat data pro všechny členské státy, v případě proměnné vystihující diplomatické zastoupení. Důsledkem je, že do modelů pro Pfizer-BioNTech bylo možné zahrnout pouze jeden evropský stát. Tím se

stalo Německo. Důvodem je, že se jedná o největší ekonomiku v EU, která je jedním z největších obchodních partnerů afrických států. Zároveň vypovídající schopnost modelu se de facto nezmění, pokud Německo substituujeme jiným dominantním partnerem jako je Francie, Španělsko či Belgie.

Jisté limity existují rovněž u dat pro nezávislé proměnné. Bylo shromážděno velké množství dat a při jejich manipulaci mohlo dojít k chybám. Data o importu a exportu nejsou všechny stejného typu, jelikož pro některé africké státy nebyly v době sběru přímá data. Jedná se o státy, které nevykazují své obchodní údaje OSN. V případě neexistence přímých dat byly použity zrcadlová data, která vycházejí z údajů zveřejněných partnerskými zeměmi (INTERNATIONAL TRADE CENTRE, 2022). Důsledkem může být zkreslení obchodních údajů pro malou část afrických států. Problematikou dat o diplomatických misích je složitost jejich vyhledání. Na jedné straně je limitem nedostatečné zveřejňování diplomatických misí od partnerských států jako je Rusko či Čína. Společným problémem je složité ověřování, že mise daného státu je stále aktivní a nejsložitější bylo ověřit pravdivost informací o konzulátech. Nicméně za tímto účelem byly data o diplomatických misích prověřena několika zdroji a zahrnuty jsou pouze ty, u kterých bylo prokázáno několika zdroji, že jsou stále aktivní. Všechny data společně se zdroji jsou uvedeny v příloženém codebooku.

4 VÝSLEDKY ZKOUMÁNÍ

V této kapitole budou představeny výsledky analýzy v podobě regresních tabulek. Celkem bude představeno pět tabulek, které jsou doplněny o grafy sloužící k ukázání trendu mezi nezávislou a hlavní vysvětlující proměnou. Následně bude představena diskuze, kde budou jednotlivé výsledky mezi sebou porovnány. Prostřednictvím agregace výsledků jednotlivých modelů bude zodpovězena výzkumná otázka a hypotézy.

Jako první jsme modelovali podíl vakcín Moderna a Johnson&Johnson, které jsme ztotožnili s USA. Ač Afrika nepředstavuje pro USA hlavní oblast zájmu, USA patří k významným mocnostem na kontinentu, což nás vede k otázce, nakolik ekonomická penetrace Afriky koresponduje s podílem amerických vakcín.

Druhý model reprezentuje podíl vakcín Oxford-AstraZeneca, které byly přiřazeny Velké Británii. Reprezentuje nám v modelech největší bývalou koloniální mocnost, která je důležitým partnerem pro země Commonwealthu. Zajímá nás tedy, jak se britské zájmy v Africe projeví na podílu dodaných vakcín od Velké Británie.

Třetí zkonstruovaný model vysvětluje podíl vakcín Sinopharm a Sinovac, které jsou dodávány Čínou. Jedná se o největšího obchodního partnera, který se zároveň výrazně zasadil o zvýšení proočkovanosti v Africe. Tento model by měl mít v případě platnosti hypotézy *H1* největší vypovídající hodnotu.

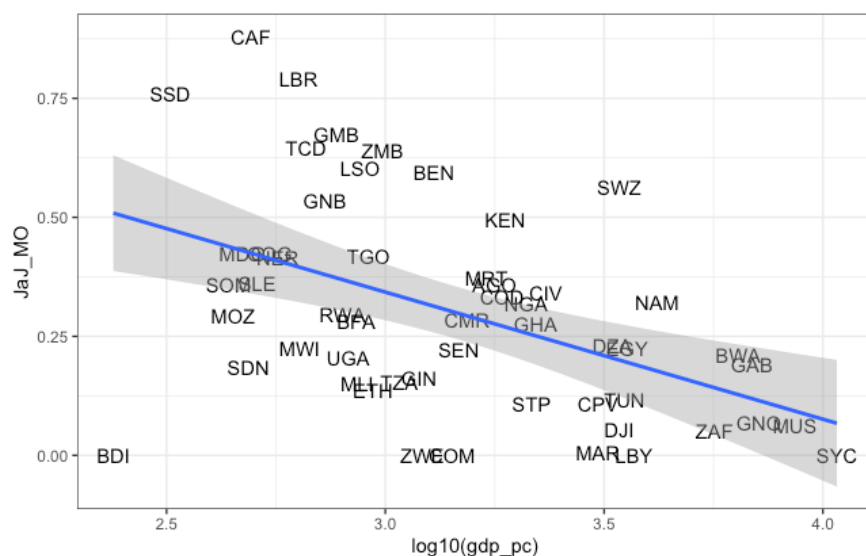
Na závěr jsme modelovali podíl vakcín Pfizer-BioNTech, které jsme ztotožnili s Německem. Ač africké státy nepředstavují pro Německo hlavní obchodní partnery, tak německý import a export do Afriky patří obecně k jedním z nejvyšších. Z pohledu ekonomických ukazatelů je Německo velmi podobné Spojenému království, což nás vede k otázce, zda ekonomická penetrace Německa bude mít stejný efekt jako v případě Velké Británie.

Tabulka 2: Regresní analýza vakcín Moderna a Johnson&Johnson

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
(Intercept)	1.14 *** (0.26)	1.05 *** (0.25)	1.09 *** (0.25)	1.11 *** (0.25)	1.07 *** (0.28)
log10(gdp_pc)	-0.27 ** (0.08)	-0.24 ** (0.08)	-0.26 *** (0.07)	-0.28 *** (0.07)	-0.28 *** (0.07)
impct		0.01 (0.03)	0.01 (0.19)	0.01 (0.33)	0.01 (0.20)
expct			0.36 (0.19)	0.38 (0.28)	0.38 (0.32)
sc_etry				0.00 (0.00)	0.00 (0.00)
DM_Num					0.03 (0.06)
N	53	53	53	53	53
R ²	0.23	0.31	0.36	0.37	0.38

Standard errors are heteroskedasticity robust. *** p < 0.001; ** p < 0.01; * p < 0.05.

Graf 1: Lineární regrese vakcín Moderna a Johnson&Johnson prostřednictvím HDP per capita

Při prvním pohledu na tabulku si můžeme všimnout, že statisticky signifikantní je po celou dobu pouze HDP per capita. Jedná se o jedinou nezávislou proměnnou, u které můžeme s jistotou říct, že dokáže vysvětlit část variability. Vztah mezi těmito dvěma proměnnými zachycuje graf 1.

První implikací je, že velikost HDP per capita má vliv na dodávky vakcín. Negativní hodnota koeficientu značí, že u bohatých států je menší podíl amerických vakcín. Jinými slovy, bohatší africké státy mají více vakcín, ale jedná se o jiné vakcíny než Moderna a Johnson&Johnson.

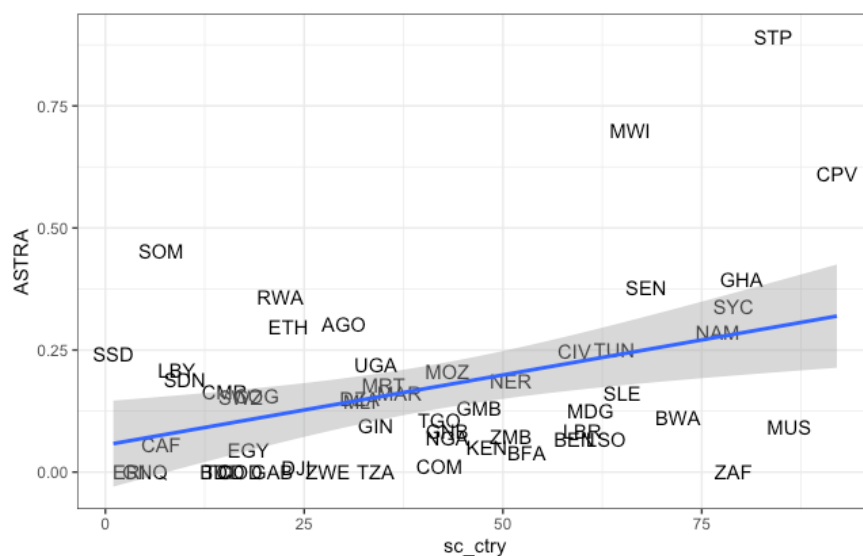
Přidání dalších proměnných se zvyšuje hodnotu R^2 , ale neprojeví se ve změně p-hodnoty vstupních proměnných s výjimkou již signifikantního HDP per capita. Samotné HDP dokáže vysvětlit pouze 23 % variace, ale v kombinaci s importem a exportem se již jedná o 36 %. Nicméně vztah mezi ekonomickou penetrací a dodávkami vakcín zde není.

Tabulka 3: Regresní analýza vakcín Oxford-AstraZeneca

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
(Intercept)	0.19 (0.18)	0.22 (0.19)	0.22 (0.20)	0.28 (0.19)	0.33 (0.21)
log10(gdp_pc)	-0.01 (0.06)	-0.01 (0.06)	-0.01 (0.06)	-0.07 (0.06)	-0.08 (0.06)
impct		-0.05 (1.27)	-0.05 (1.28)	-0.01 (0.87)	-0.03 (1.13)
expct			-0.00 (0.53)	0.05 (0.03)	0.06 (0.15)
sc_etry				0.00 * (0.00)	0.00 * (0.00)
DM_Num					-0.02 (0.04)
N	53	53	53	53	53
R ²	0.00	0.01	0.01	0.17	0.18

Standard errors are heteroskedasticity robust. *** p < 0.001; ** p < 0.01; * p < 0.05.

Graf 2: Lineární regrese vakcín Oxford-AstraZeneca prostřednictvím demokratického indexu

Hlavní vysvětlující proměnou je v případě britské vakcíny skóre demokratického indexu s hodnotou $p < 0.05$. Konkrétně čím demokratičtější stát, tím více vakcín obdržel od Spojeného království. Vztah mezi proměnnými zachycuje graf 2.

Ani jedna ze čtyř zbylých nezávislých proměnných nedosáhla na minimální hranici pro signifikantnost. To můžeme vidět i na velikosti hodnoty R^2 , které je v případech modelů zahrnující pouze HDP per capita, import a export téměř nula. Přidáním proměnné zachycující úroveň demokracie se zvýší rapidně variabilita, která se pohybuje mezi 17-18 %.

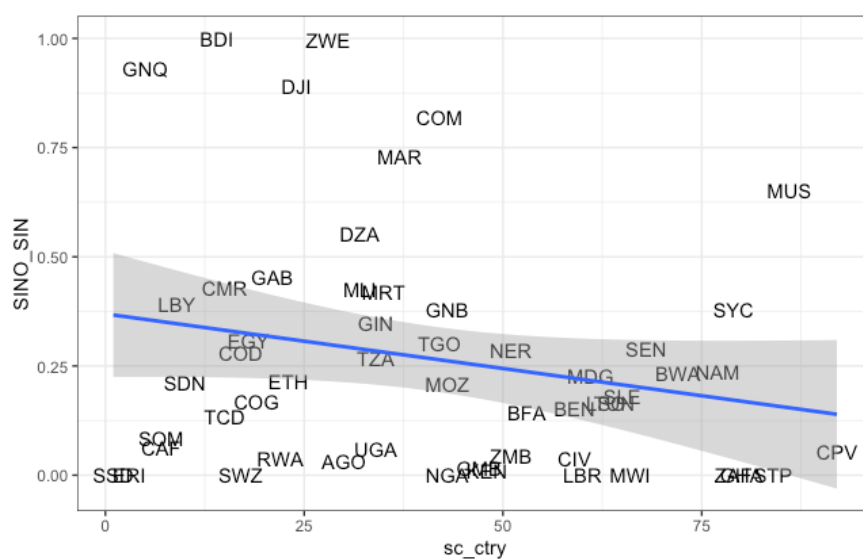
Doplněno je o export, který se stává signifikantní právě až v modelech obsahující hodnoty demokratického indexu. Vztah mezi úrovní demokracie a dodávkami vakcín je znázorňuje grafu 2. Zajímavou implikací je téměř nulový efekt HDP per capita a samotná proměnná nedokáže sama o sobě vysvětlit ani jedno procento variability. Četnost demokratických misí je stále nedůležitou proměnou.

Tabulka 4: Regresní analýza vakcín Sinopharm a Sinovac

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
(Intercept)	-0.20 (0.38)	-0.17 (0.40)	-0.16 (0.41)	-0.20 (0.38)	-0.31 (0.49)
log10(gdp_pc)	0.15 (0.12)	0.14 (0.12)	0.14 (0.13)	0.24 (0.12)	0.23 (0.15)
impct		-0.00 (0.09)	-0.00 (0.07)	-0.00 (0.23)	-0.00 (0.32)
expct			-0.05 (0.18)	-0.31 (0.21)	-0.32 (0.23)
sc_ctry				-0.01 ** (0.00)	-0.01 * (0.00)
DM_Num					0.07 (0.23)
N	53	53	53	53	53
R ²	0.05	0.05	0.05	0.22	0.23

Standard errors are heteroskedasticity robust. *** p < 0.001; ** p < 0.01; * p < 0.05.

Graf 3: Lineární regrese vakcín Sinopharm a Sinovac prostřednictvím demokratického indexu

Výsledky se velmi podobají modelu pro britskou vakcínu. Jedinou signifikantní proměnou ve všech modelech je skóre demokratického indexu, efekt je však opačný. Vztah mezi závislou proměnou a hlavní vysvětlující proměnou je zachycen v grafu 3. Můžeme pozorovat, že s nižší úrovní demokracie roste počet vakcín obdržných od Číny. Trojice proměnných HPD per capita, export a import opět vysvětlují pouze marginální část variability. Přidáním demokratického indexu do modelu se ale výrazně zvýšila hodnota R^2 .

Tabulka 5: Regresní analýza vakcíny Sputnik V

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
(Intercept)	-0.04 (0.02)	-0.04 (0.02)	-0.05 (0.02)	-0.05 (0.03)	-0.05 (0.03)
log10(gdp_pc)	0.02 (0.01)	0.02 (0.01)	0.02 (0.01)	0.02 (0.01)	0.02 (0.01)
impct		0.00 (0.01)	0.00 (0.03)	-0.01 (0.01)	-0.01 (0.05)
expct			-0.31 (0.21)	-0.42 (0.30)	-0.35 (0.30)
sc_ctry				-0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)
DM_Num					0.00 (0.00)
N	53	53	53	53	53
R^2	0.09	0.09	0.10	0.18	0.20

Standard errors are heteroskedasticity robust. *** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$.

Tabulka 6: Regresní analýza Pfizer-BioNTech, definiční stát – Německo

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
(Intercept)	-0.10 (0.23)	-0.06 (0.26)	-0.06 (0.26)	-0.05 (0.26)	-0.19 (0.26)
log10(gdp_pc)	0.11 (0.08)	0.10 (0.11)	0.09 (0.10)	0.08 (0.10)	0.06 (0.08)
impct		-0.03 (5.25)	-0.03 (5.41)	-0.03 (5.41)	0.00 (3.87)
expct			0.32 (0.93)	0.27 (0.90)	0.33 (0.73)
sc_ctry				0.00 (0.00)	0.00 (0.00)
DM_Num					0.10 (0.05)
N	53	53	53	53	53
R ²	0.05	0.07	0.07	0.08	0.27

Standard errors are heteroskedasticity robust. *** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$.

V modelech pro vakcínu Sputnik V a Pfizer-BioNTech nebyla detekována ani jedna signifikantní proměnná. Neboli žádná z nezávislých proměnných ani v jednom modelu nedosahuje alespoň hodnoty $p < 0.05$. Nemáme tedy jistotu, že mezi závislými a vysvětlujícími proměnnými je vztah.

4.1 Diskuze

Cílem analýzy bylo poskytnout odpověď na výzkumnou otázku: *Existuje signifikantní vztah mezi mezinárodními ekonomickými vztahy a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19?* Jinými slovy, zda ekonomická penetrace do Afriky ovlivňuje množství dodaných vakcín. Zkoumaní obchodní partneři jsou největšími importéry a exportéry afrických zemí, a pokud se podíváme na partnery jednotlivě, tak čínský obchod s Afrikou mnohonásobně převyšuje zbylé

obchodní partnery. Zároveň se jedná o státy, které vyrábí své vlastní očkovací látky proti COVID-19. Očekávaný vztah představuje hypotéza $H1$.

Pro každou vakcínu bylo zkonstruováno pět modelů. Import vstupuje vždy do modelu 2 a export do modelu 3. Nicméně očekávaný pozitivní efekt proměnných na dodávky vakcín se neprojevil ani v jednom z modelů jako signifikantní, což nás vede k závěru, že nelze vyvrátit hypotézu $H0$, a nebyla tak potvrzena stanovená hypotéza $H1$. Hypotéza $H0$ tak představuje zároveň opověď na hlavní výzkumnou otázku: Mezi mezinárodní ekonomickou provázaností a dodávkami vakcín proti nemoci COVID-19 neexistuje signifikantní vztah.

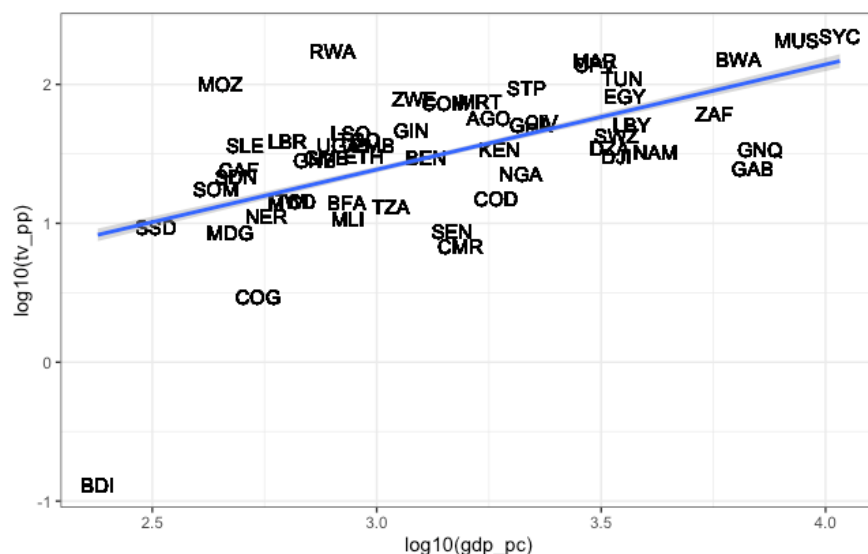
Širším cílem práce bylo poodhalit motivaci států pro poskytování pomoci s dodávkami vakcín proti COVID-19. Rozvinutý svět usiluje o vývoj afrického kontinentu, ale motivace pomoci není vždy zapříčiněna altruismem, ale nějakým geopolitickým zájmem. Práce tak navazuje na současnou literaturu a rozvíjí ji zkoumáním vakcín jakožto geopolitického nástroje. Nicméně valná většina vakcín byla do Afriky dodána skrze COVAX, což ukazuje na altruismus států, které se do iniciativy připojily.

V prvních třech modelech se objevily dvě signifikantní proměně. Jedná se o HDP per capita a skóre demokratického indexu. Obě proměnné si udržely v modelech hodnotu $p < 0.05$. Navíc přidání těchto proměnných do modelů výrazně zvýšilo hodnotu R^2 . Zadruhé, hodnota N je ve všech modelech 53, přestože celkový počet afrických zemí je 54. Je to dáno tím, že stát Eritrea jako jediná africká země nezačala doposud s očkovaním a z analýzy proto vypadla.

Jedním z hlavních přínosů výzkumu je objevení vztahu mezi HDP per capita a množstvím obdržených amerických vakcín. Na tento vztah poukázal model pro vakcíny Moderna a Johnson&Johnson, ze kterého vyplývá, že bohatší státy mají méně amerických vakcín. V návaznosti byl vytvořen graf 4, ve kterém byla závislá proměnou substituována počtem vakcín per capita²⁰. S obdobným závěrem přišel Basak et al. (2022), který zkoumal vliv HDP per capita na celkovém počtu naočkovaných osob. Neboli počet obdržených vakcín či počet naočkovaných osob je signifikantně ovlivněn bohatstvím států.

²⁰ Přepočtení celkového množství obdržených vakcín na 100 obyvatel. Jedná se o proměnou, která vystihuje počet vakcín per capita v každém africkém státě.

Graf 4: Lineární regrese vakcín per capita prostřednictvím HDP per capita

Druhou signifikantní vysvětlující proměnou je úroveň demokratického skóre. Hodnot $p < 0.05$ nabývá v modelech pro vakcínu Oxford-AstraZeneca a Sinopharm se Sinovac. Podíl britských vakcín je přímo úměrný s úrovní demokracie, neb čím vyššího skóre dosahuje africký stát na škále demokratického indexu, tak tím větší je podíl britských vakcín na celkovém množství dodaných očkovacích látek. Pro Čínu platí to stejné, ale obrácenou logikou. Nižší skóre vede k většímu podílu čínských vakcín. Pozoruhodným zjištěním je, že se proměnná pro úroveň demokracie projevila v obou směrech. Pro proměnnou demokratického skóre byla zformulována druhá vedlejší otázka: *Ovlivňuje úroveň demokracie afrických zemí dodávky vakcín proti COVID-19?* S jistotou můžeme říct, že skóre demokratického indexu vysvětluje část dodávek vakcín Oxford-AstraZeneca, Sinopharm a Sinovac, takže odpovědí je ano. U zbylých druhů vakcín, ale nelze tento vztah potvrdit.

Diplomatické zastoupení se ani v jednom modelu neprojevily signifikantně. Pro potenciální vliv diplomatických misí byla stanovena vedlejší výzkumná otázka: *Ovlivňuje přítomnost diplomatických misí na africkém kontinentě dodávky vakcín proti COVID-19?* Diplomatické mise nebyly ani v jednom modelu signifikantní proměnou a jejich zahrnutí do modelu způsobilo minimální změny na hodnotě R^2 . Tedy dodávky vakcín nejsou ovlivněny diplomatickou reprezentací na africkém kontinentě, a pokud vliv existuje, tak je jeho efekt na zkoumaných datech zanedbatelný.

ZÁVĚR

Řadě afrických zemí se podařilo nastartovat úspěšný rozvoj a řadí se k nejrychleji rostoucím ekonomikám světa. Nicméně v oblasti zdravotnictví přetrvává závislost na partnerských státech. Problémy podtrhla stále probíhající pandemie, během které byly africké státy odkázány na rozvinutý svět. Nejdříve se jednalo o ochranné pomůcky a testy a později o očkovací látky. Zároveň účinné vakcíny se podařilo vyvinout většině světových mocností, pro které je Afrika strategickým regionem. Je tedy na místě se domnívat, že státy mohou používat vakcíny ke zvýšení vlivu na africkém kontinentu.

Cílem této práce bylo odhalit možné vlivy na dodávky vakcín proti COVID-19 do Afriky. Hlavní výzkumná otázka měla vysvětlit distribuci vakcín na základě bilaterálních obchodních vztahů. Na jejím základě byly vytečeny dvě hypotézy, z nichž jedna je nulová, která vyjadřuje, že mezi dodávkami vakcín a obchodními vztahy neexistuje signifikantní vztah. Pro zvýšení vypovídající hodnoty výzkumu byly do analýzy přidány dvě neekonomické proměnné a pro každou z nich byla zformulována vedlejší výzkumná otázka. Výzkum byl provedenou metodou vícerozměrné regresní analýzy celkem pěti různých závislých a stejného počtu nezávislých proměnných, které byly nejdříve operacionalizovány.

Jak již bylo zmíněno, zásadním omezením tohoto výzkumu je problematičnost vhodné operacionalizace závislé proměnné. Největší problém představuje fakt, že Afrika získala 66 % z celkového počtu obdržených vakcín prostřednictvím COVAXU, který poskytuje vakcíny na principu solidarity. Ovšem žádná z použitých vysvětlujících proměnných není schopná tuto skutečnost zachytit. Analýza tak dokáže vysvětlit pouze 34 % případů, což odpovídá 275 miliónům vakcínám (AFRICA DATA HUB, 2022). Bohužel v době sběru dat neexistoval spolehlivý zdroj, ze kterého by bylo možné převzít přesná data, která by neagregovala zdroje vakcín dohromady a zároveň by bylo možné rozlišit jakým způsobem obdržel daný stát jednotlivé druhy vakcín.

Odpověď na hlavní a dvě vedlejší výzkumné otázky jsou následující. Zaprvé, nebyl prokázán vliv zahraničního obchodu na dodávky vakcín proti COVID-19. Ani v jednom z modelů se neprojevíly proměnné zachycující bilaterální obchod s Afrikou jako signifikantní. Nulová hypotéza nemohla být zamítnuta, neboť mezi distribucí vakcín a obchodní výměnou neexistuje vztah. Zadruhé, výsledek regresní analýzy odhalil pozitivní vztah mezi HDP per capita a počtem obdržených vakcín per capita. Jinými slovy, mezi proměnnými je přímá úměrnost, která nám říká, že s narůstajícím bohatstvím státu se zvyšuje počet obdržených vakcín.

Zjištění je v souladu se studií Basak et al. (2022), který potvrdil pozitivní vztah mezi HDP per capita a celkovým počtem naočkovaných osob. Zatřetí, v modelu pro vakcínu Oxford-AstraZeneca a Sinopharm se Sinovac byl prokázán signifikantní vliv proměnné zachycující úroveň demokratického indexu. Státy s nižší úrovní demokracie mají větší podíl čínských vakcín. Pro britské vakcíny platí to stejné, ale obrácenou logikou. Začtvrté, přítomnost diplomatických misí na africkém kontinentu nevysvětluje distribuci vakcín.

Celkově se této bakalářské práci podařilo odpovědět na vytyčené výzkumné otázky a ověřit stanovenou hypotézu. Interpretace výsledků je ovšem zatížena problémem nedokonalé operacionalizace a omezené schopnosti analýzy vysvětlit většinu případů. Závěry práce přesto představují zajímavé zjištění do výzkumu nového tématu, které nebylo dosud hlouběji probádáno. Zároveň výsledky výzkumu nabízejí implikace pro budoucí výzkum. Například zajímavé by bylo prozkoumat pouze obdržené vakcíny, které nebyly dodány skrze iniciativu COVAX. Bylo by tak možné zkoumat data, která vznikla přímou aktivitou státu produkující vakcíny. Na jejich základě by tak bylo možné určit, zda dodávky vakcín od konkrétních států jsou způsobené altruismem, nebo nějakým geopolitickým zájmem.

POUŽITÁ LITERATURA

Knihy a odborné texty

AMUSA, Kafayat, MONKAM, Nara a VIEGI, Nicola. The political and economic dynamics of foreign aid: A case study of United States and Chinese aid to Sub-Sahara Africa. *Economic Research Southern Africa* [online]. 2016. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: https://www.econrsa.org/system/files/publications/working_papers/working_paper_594.pdf

ARMEL, Kaze. Trilateral Cooperation: China's and the EU's Foreign Assistance in Africa. *China Quarterly of International Strategic Studies* [online]. Vol. 06, No. 03, pp. 311-332. 2020. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1142/S2377740020500189>

AYENIGBARA, Israel Oluwasegun, ADEGBORO, Joseph Sunday, AYENIGBARA, George Omoniyi, ADELEKE, Olasunkanmi Rowland a OLOFINTUYI, Oluwaseyi Oye. The challenges to a successful COVID-19 vaccination programme in Africa. *GERMS* [online]. 2021. DOI: 10.18683/germs.2021.1280. [cit. 2022-07-8] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8548036/>

BASAK, Palash, ABIR Tanvir, MAMUN, Abdullah Al, ZAINOL, Noor Raihani, KHANAM, Mansura, HAQUE, Md. Rashidul, MILTON, Abul Hasnat a AGHO, Kingsley Emwinyore. A Global Study on the Correlates of Gross Domestic Product (GDP) and COVID-19 Vaccine Distribution. *MDPI* [online]. 2022, *Vaccines* 2022, 10(2), 266 [cit. 2022-08-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/vaccines10020266>

BENEŠ, Vít a DRULÁK, Petr ed. Metodologie výzkumu politiky [online]. *MUNI*, 2017, 217 s. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2017/MVZ428/um/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzni_rizeni.pdf?lang=cs

BOBO, Firew Tekle, ASANTE, Augustine, WOLDIE, Mirkuzie, DAWSON, Angela a HAYEN, Andrew. A Child vaccination in sub-Saharan Africa: Increasing coverage addresses inequalities. *Elsevier* [online]. 2022. [cit. 2022-07-8] Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2021.11.005>

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2

JURČÁK, Vojtech a MAREK Ján. The Russian Geopolitical Interests in Africa. *Politické vedy* [online]. Vol. 23, No. 4, 2020. ISSN 1335–2741, pp. 196-212. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.4.196-212>

KANET, Roger E. a MOULIOUKOVA, Diana. Russia's return to Africa: a renewed challenge to the West? *Post-Soviet Affairs* [online]. 2022. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2022.2034357>

NOWAK, Wioletta. The United States-Africa Trade In the 21st Century. *The 11th International Days of Statistics and Economics* [online]. 2017. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: https://msed.vse.cz/msed_2017/article/154-Nowak-Wioletta-paper.pdf

NOWAK, Wioletta. Trade Competition Between Asia and the European Union in Africa. *Springer* [online]. 2017. DOI: 10.1007/978-3-319-46319-3_1. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/309895687>

OCHENI, Stephen a NWANKWO, Basil C. Analysis of Colonialism and Its Impact in Africa. *CSCanada* [online]. Cross-Cultural Communication Vol. 8, No. 3, 2012, pp. 46-54. 2012. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.3968/j.ccc.1923670020120803.1189>

PUYVALLÉE, Antoine de Bengy a STORENG, Katerini Tagmatarchi. COVAX, vaccine donations and the politics of global vaccine inequity. *Globalization and Health* [online]. 2022. BMC Journal. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1186/s12992-022-00801-z>

REGISSAHUI, Magby Henri Joel. Overview on the China-Africa Trade Relationship. *Scientific Research Publishing* [online]. Open Journal of Social Sciences, 7, 381-403. 2019. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4236/jss.2019.77032>

STAHL, Anna Katharina. China's expanding footprint in North Africa and the European Union's geopolitical awakening. *Mediterranean Politics* [online]. 2022. [cit. 2022-07-22] Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0020589321000014>

TAGOE, Eunice Twumwaa, SHEIKH, Nurnabi, MORTON, Alec, NONVIGNON, Justice, SARKER, Abdur Razzaque, WILLIAMS, Lynn a MEGIDDO, Itamar. COVID-19 Vaccination in Lower-Middle Income Countries: National Stakeholder Views on Challenges, Barriers, and Potential Solutions. *Frontiers Media* [online]. 2021. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.709127>

TILLEY, Helen. Medicine, Empires, and Ethics in Colonial Africa. *AMA Journal of Ethics* [online]. 2016. [cit. 2022-07-8] Dostupné z: <https://journalofethics.ama-assn.org/article/medicine-empires-and-ethics-colonial-africa/2016-07>

WAWERU, Sammy Mwangi. China and U.S. in Africa: A Case of Exaggerated Rivalry. *Korea Institute of Politics and Society* [online]. 2019. Korea and Global Affairs, Volume 3, Issue 1, pp. 151-182. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://doi.org/10.22718/kg.2019.3.1.151>

WILLIAMS, Paul D. Enhancing U.S. Support for Peace Operations in Africa. *Council on Foreign Relations Press* [online]. 2015. Council Special Report No. 73 May 2015. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/report/enhancing-us-support-peace-operations-africa>

Elektronické články

AFRICANEWS. Egypt to produce 1 billion Sinovac vaccines a year. *Africanews* [online]. 2021. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.africanews.com/2021/09/01/egypt-to-produce-1-billion-sinovac-vaccines-a-year/>

AFRICANEWS. Morocco starts construction of vaccine manufacturing plant. *Africanews* [online]. 2022. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.africanews.com/2022/01/28/morocco-starts-construction-of-vaccine-manufacturing-plant/>

ATTA-ASAMOA, Andrews. Will countries heed the AU Peace and Security Council's concerns about foreign military bases on the continent? *The Institute for Security Studies* [online]. 2019. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://issafrica.org/iss-today/proceed-with-caution-africas-growing-foreign-military-presence>

BAGWANDEEN, Mandira a VUTULA, Noncedo. Russia-Ukraine crisis highlights Africa's need to diversify its wheat sources. *The Conversation* [online]. 2022. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://theconversation.com/russia-ukraine-crisis-highlights-africas-need-to-diversify-its-wheat-sources-181173>

BISWAS, Soutik. Zydzus Cadila: India approves world's first DNA Covid vaccine. *BBC* [online]. 2021. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-57774294>

BLANK, Stephen. Russia's naval base in Sudan: A key to Moscow's Africa strategy. *TRENDS Research & Advisory* [online]. 2022. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://trendsresearch.org/insight/russias-naval-base-in-sudan-a-key-to-moscows-africa-strategy/>

ČT24. Brusel chce konkurovat Pekingu. Evropská „Hedvábná stezka“ má investovat 300 miliard eur. *ČT24* [online]. 2021. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3408086-brusel-chce-konkurovat-pekingu-evropska-hedvabna-stezka-ma-investovat-300-miliard>

DAVIES, Naomi. Brexit, two years on – so far, so bad. *Investment Monitor* [online]. 2022. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.investmentmonitor.ai/analysis/two-years-brexit-uk-eu>

HAIRSINE, Kate. UK-Africa trade: What will Brexit change? *Deutsche Welle* [online]. 2021. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/uk-africa-trade-what-will-brexit-change/a-56262464>

CHIMBELU, Chiponda. African countries mull nuclear energy as Russia extends offers. *Deutsche Welle* [online]. 2019. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/african-countries-mull-nuclear-energy-as-russia-extends-offers/a-50872702>

KARA, Siddharth. Is your phone tainted by the misery of the 35,000 children in Congo's mines? *The Guardian* [online]. 2018. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/2018/oct/12/phone-misery-children-congo-cobalt-mines-drc>

MOHSENI-CHERAGHLOU, Amin. China and Sub-Saharan Africa trade: A case of growing interdependence. *Atlantic Council* [online]. 2021. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/china-and-sub-saharan-africa-trade-a-case-of-growing-interdependence/>

MUREITHI, Carlos. Kenya's expensive Chinese-built railway is racking up losses even as loans come due. *Quartz* [online]. 2022. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://qz.com/africa/1915399/kenyas-chinese-built-sgr-railway-racks-up-losses-as-loans-come-due/>

OTOBO, Ejeviome Eloho. From fear to freedom and friendship: U S – Africa relations. *The Guardian Nigeria News* [online]. 2019. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://guardian.ng/opinion/from-fear-to-freedom-and-friendship-u-s-africa-relations/>

PILLING, David a FOY, Henry. Africa will pay more for Russian Covid vaccine than ‘western’ jabs. *Financial Times* [online]. 2021. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/ffe40c7d-c418-4a93-a202-5ee996434de7>

PINTO, Teresa Nogueira. How China-African trade may evolve. *GIS Reports* [online]. 2022. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://www.gisreportsonline.com/r/china-africa-trade/>

SHINN, David H. China–Africa Ties in Historical Context. *Oxford University Press* [online]. In book: *China-Africa and an Economic Transformation*, pp. 61-83. 2019. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780198830504.001.0001/oso-9780198830504-chapter-4>

SCHACHT, Kira. EU uses development aid to strongarm Africa on migration. *Deutsche Welle* [online]. 2022. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-uses-development-aid-to-strongarm-africa-on-migration/a-61375189>

SOLIS-MOREIRA, Jocelyn. How did we develop a COVID-19 vaccine so quickly? *MedicalNewsToday* [online]. 2021. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/how-did-we-develop-a-covid-19-vaccine-so-quickly>

TAN, Amelia. Africa after Brexit. *Africa Renewal* [online]. 2016. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/august-2016/africa-after-brexit>

TANZI, Alexandre a LU, Wei. Africa's Working-Age Population to Top Asia's by 2100. *Bloomberg* [online]. 2019. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-07-20/africa-s-working-age-population-to-surpass-china-s-by-2100>

TAYLOR, Russell. Promoting trade and business opportunities with Africa. *UK Parliament* [online]. 2021. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://lordslibrary.parliament.uk/promoting-trade-and-business-opportunities-with-africa/>

USMAN, Zainab a GLENNIE, Jonathan. Sign of the Times: How the United Kingdom's Integrated Review Affects Relations with Africa. *Carnegie Endowment for International Peace* [online]. 2022. Policy Paper. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2022/02/22/sign-of-times-how-united-kingdom-s-integrated-review-affects-relations-with-africa-pub-86484>

USMAN, Zainab a OVADIA, Juliette. Is There Any COVID-19 Vaccine Production in Africa? *Carnegie Endowment for International Peace* [online]. 2021. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2021/09/13/is-there-any-covid-19-vaccine-production-in-africa-pub-85320>

WALSH, Declan. Putin's Shadow Soldiers: How the Wagner Group Is Expanding in Africa. *The New York Times* [online]. 2022. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2022/05/31/world/africa/wagner-group-africa.html>

WESTCOTT, Nicholas. Shared fortunes: Why Britain, the European Union, and Africa need one another. *The European Council on Foreign Relations* [online]. 2022. [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://ecfr.eu/publication/shared-fortunes-why-britain-the-european-union-and-africa-need-each-other/>

WINTOUR, Patrick a MCVEIGH, Karen. African countries facing 66% cut in UK aid, charities say. *The Guardian* [online]. 2021. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2021/apr/28/african-countries-facing-66-cut-in-uk-aid-charities-say>

Ostatní internetové zdroje

AFRICA DATA HUB (by Media Hack Collective). COVID Vaccine Tracker. *Africa Data Hub* [online]. 2022. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://vaccine-tracker.africadatahub.org>

AFRICAN DEVELOPMENT BANK. Human Development. [online]. 2022. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.afdb.org/en/knowledge/publications/tracking-africa's-progress-in-figures/human-development>

AGOA. AGOA FAQs. *AGOA.info* [online]. 2021. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: https://agoa.info/about-agoa/faq.html#which_countries

BBC. Test your knowledge: What does Africa export to the UK?. *BBC* [online]. 2020. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-51379822>

BLOOMENTHAL, Andrew. Four Asian Tigers. *Investopedia* [online]. 2021. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/f/four-asian-tigers.asp>

CENSUS BUREAU. Trade in Goods with Africa. *United States Census Bureau* [online]. 2022. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c0013.html>

CNN. Covid-19 Pandemic Timeline Fast Facts. *CNN* [online]. 2022. Editorial Research. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2021/08/09/health/covid-19-pandemic-timeline-fast-facts/index.html>

CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE. The United States-Africa Trade In the 21st Century. *Congressional Research Service* [online]. 2022. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40213>

COUNCIL OF THE EU & EUROPEAN COUNCIL. EU-Africa relations. *European Council of the EU & European Council* [online]. 2022. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-africa/>

EUROPEAN COMMISSION. African, Caribbean and Pacific countries. *European Commission* [online]. 2022. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/international/agricultural-trade/bilateral-agreements/acp_en

EUROPEAN COMMISSION. Annual Report 2021 – EU Emergency Trust Fund for Africa. *European Commission* [online]. 2022. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/sites/default/files/eutf-report-2021-eng-for-digital.pdf>

EUROPEAN COMMISSION. Putting partnership into practice. *European Commission* [online]. 2017. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156340.pdf

EUROPEAN COMMISSION. European Commission authorises first safe and effective vaccine against COVID-19. *European Commission* [online]. 2020. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2466

EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE. EU MISSIONS AND OPERATIONS. *European Union* [online]. 2021 [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_csdp-missions-and-operations_2021-10.pdf

EUROPEAN INVESTMENT BANK. A Partnership with Africa. *European Investment Bank* [online]. 2022. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://www.eib.org/en/projects/regions/acp/partnership-with-africa/index.htm>

EUROPEAN PARLIAMENT. 20. The Post-Cotonou Agreement (debate). *European Parliament* [online]. 6. července 2022. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-07-06-ITM-020_EN.html

EUROPEAN UNION. Evropský rozvojový fond (ERF). *European Union* [online]. 2014. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:r12102>

EUROSTAT. Africa-EU - international trade in goods statistics. *Eurostat* [online]. 2022. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Africa-EU_-_international_trade_in_goods_statistics#Africa.E2.80.99s_main_trade_in_goods_partner_is_the_EU

FORMAN, Josef a OUJEZDSKÝ, Michal. Koloniální minulost Afriky a její důsledky. *MUNI* [online]. 2010. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2010/Z0099/ode/17750934/17750975/Oujezdsky_Michal-Kolonialni_minulost_Afriky_a_jeji_dusledky_prezentace.pdf

GOV.UK. Department for International Trade to hold virtual Africa Investment Conference. *Department for International Trade* [online]. 2021. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/department-for-international-trade-to-hold-virtual-africa-investment-conference>

CHEN, James. Brazil, Russia, India, China and South Africa (BRICS). *Investopedia* [online]. 2022. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/b/brics.asp>

WORLD BANK. Access to electricity (% of population) - Sub-Saharan Africa. *The World Bank* [online]. 2020. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS?locations=ZG>

WORLD BANK. The African Continental Free Trade Area. *The World Bank* [online]. 2021. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/the-african-continental-free-trade-area>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka 1: Přehled použitých proměnných v analýze po provedení operacionalizace

Tabulka 2: Regresní analýza vakcín Moderna a Johnson&Johnson

Tabulka 3: Regresní analýza vakcín Oxford-AstraZeneca

Tabulka 4: Regresní analýza vakcín Sinopharm a Sinovac

Tabulka 5: Regresní analýza vakcíny Sputnik V

Tabulka 6: Regresní analýza Pfizer-BioNTech, definiční stát – Německo

Grafy

Graf 1: Lineární regrese vakcín Moderna a Johnson&Johnson prostřednictvím HDP per capita

Graf 2: Lineární regrese vakcíny Oxford-AstraZeneca prostřednictvím demokratického indexu

Graf 3: Lineární regrese vakcín Sinopharm a Sinovac prostřednictvím demokratického indexu

Graf 4: Lineární regrese vakcín per capita prostřednictvím HDP per capita

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Seznam dnešních afrických států, které byly koloniemi evropských států

Příloha 2: Datový codebook (*přiloženo jako soubor MS Excel v SIS*)

Příloha 3: R kód (*Z důvodu omezení SIS, který neumožňuje nahrání více než jedné přílohy, nebylo možné přiložit vzniklý R kód. Ten je dostupný pouze na vyžádání u majitele na emailové adrese 43939163@fsv.cuni.cz*)

PŘÍLOHY

Příloha 1: Seznam dnešních afrických států, které byly koloniemi evropských států

Velká Británie	Francie	Španělsko	Portugalsko	Itálie	Belgie
Botswana	Alžírsko	Rovníková Guinea	Angola	Somálsko	Botswana
Gabon	Benin	Maroko	Eritrea	Eritrea	Rwanda
Gambie	Burkina Faso	Západní Sahara ²¹	Guinea-Bissau	Etiopie	Konžská demokratická republika
Ghana	Čad		Kapverdy	Libye	
Jihoafrická republika	Džibutsko		Mosambik		
Kamerun	Gabon				
Keňa	Guinea				
Lesotho	Komory				
Malawi	Madagaskar				
Mauricius	Mali				
Namibie	Mauritánie				
Nigérie	Maroko				
Seychely	Niger				
Sierra Leone	Pobřeží slonoviny				
Svazijsko	Konžská republika				
Tanzanie	Senegal				
Togo	Středoafrická republika				
Uganda	Togo				
Zambie	Tunisko				

Zdroj: FORMAN, Josef a OUJEZDSKÝ, Michal. Koloniální minulost Afriky a její důsledky. MUNI [online]. 2010. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2010/Z0099/ode/17750934/17750975/Oujezdsky_Michal-Kolonialni_minulost_Afriky_a_jeji_dusledky_prezentace_.pdf

²¹Sporné území v severozápadní Africe ležící mezi Marokem, Alžírskem a Mauritánií.